

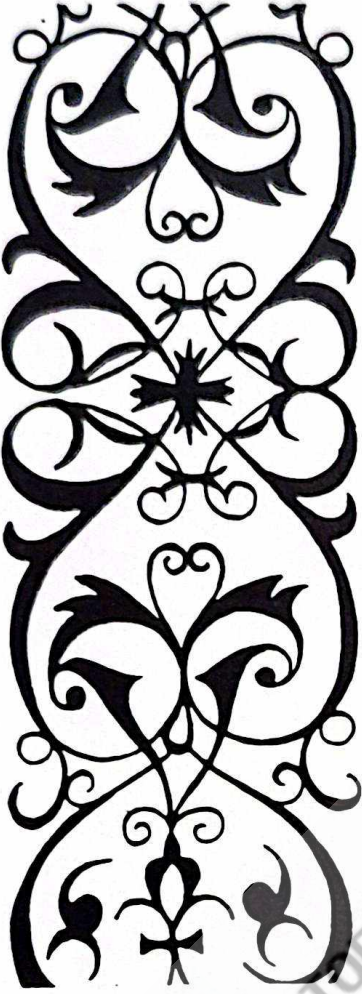
HALKOZANI

BİR MEMLEKETİN TÜRKÜLERİNİ YAPANLAR
KANUNLARINI YAPANLARDAN DAHA GÜÇLÜDÜRLER.

BU SAYIDA:

EMEKÇİ
HÜSEYİN DOĞAN
FETHİ SAVAŞCI
HAYDAR AĞBABA
NİHAT BEHRAM
HASAN ÖZGÜL
KAYGUSUZ
NESİMİ ÇİMEN
MUSTAFA DEMİR
FEDAİ
VİCDANİ
DERYA
ZUHURİ
HARUN YİĞİT
EZELİ
MURTAZA YALÇIN
MEÇHULİ
ALİ
HAYDAR AVCI
OSMAN DAĞLI
OZAN ŞAFAK
NURŞANİ
DÜŞKÜNÜ
KEMTERİ

NEYE DÖNDÜ

*Bir zamanlar tığ gibiydi
Sıkılmış limona döndü
Umutları dağ gibiydi
Yıkılmış bir hana döndü*

*Misafir işçiydi adı
Alkışlarla karşıladı
Gençliğimde dostum dedi
Dostluk şimdi kine döndü*

*Saat zili emir verdi
Makinalar emek kurdu
Zar- zor bitirdi akordu
Göz çanağı kana döndü*

*Hayalleri tümünden yitmiş
Gözlerinin ferî bitmiş
Hasta yatağına yatmış
Bir yandan bir yana döndü*

*Emekçiler şu gurbete
Düştü umut hayli öte
Pembe düşlü bir hayata
Başlamadan sona döndü*

EMEKÇİ

H A L K O Z A N I

Sorumlusu : EMEKÇİ
Yayınlayan : YABANEL YAYINLARI
Yazışma adresi : Oranienstr. 188
1000 Berlin 36

ARIF SAĞ: İnsan olmaya geldim

Son çalışmalarıyla halk müziğinin büyük temsilcileri arasında sayabileceğimiz Arif Sağ, yitip gelmekte olan Alevi-Bektaşî kültürünün damgasını taşıyan toplumsal-insancıl içerikli türküleri; özgün yorumu ve coşkun bir ırmağa benzeyen bağlamasıyla söylüyor, bir çağa tanıklık yaparcasına.

Arif Sağ'ı dinlerken insan yitirdiği bir şeyi bulmanın sevincini yaşıyor. Başta kültür emperyalizminin ağır baskısı ve diğer ekonomik, sosyal ve toplumsal olguların etkisiyle bir kültür bunalımı yaşayan toplumumuz ve halkın değerlerinin yağmalandığı bir dönemde Arif Sağ'ın türkülerimizin boyutunda halk kültürüne sahip çıkması ve bu soylu geleceğe yaslanması çok anlamlıdır.

Arif Sağ geleneği tekrar etmiyor kesinlikle. Türkülerimizi bir ozan ve sanatçı duyarlığıyla yeniden yaratıyor. Müzik tartışmalarında "tek sesli" olduğu yargısıyla, halk müziğini küçümseyen "aydın" tavrı Arif Sağ'ı hiç ırgalamıyor. Onların bu tavrıyla halktan ne kadar uzakta durduğunu artık herkes biliyor. Ve Arif Sağ yerel olanı inatla söylüyor. Halkın duyarlığını yansıttığı için halkça bir söyleşiye ulaşıyor.

Arif Sağ'ın derlediği ve söylediği yerel türküler evrensel ile kucaklaşıyor. Söylediği her dize, insan olmanın bütün boyutlarını taşıyor. "Ali" derken bir çok olanaksızlık içinde mahkum olan insanın bir kurtuluş ve ışığı kastettiği açık. Ve "kerbela" derken zulmü ve karanlığı anımsatıyor. Bu yüzden Arif Sağ'ın bağlaması ve türkülerî Türkiye insanını Beethoven ve Mozart'tan daha çok ilgilendiriyor.

Arif Sağ'ın emin bir sesi var. Türkü söylerken hiç zorlamıyor kendini. O'nun sesi belki yüz yıllık belki de bin yıllık. Çağların içinden çıkıp gelen bir ses. Usul ve derinden söylüyor, haykırıyor.

Yüzyıllarca ve günümüzde bir çok halk ozanı, sazı sadece bir eşlik aracı olarak kullanıldı, kullanıyor. Oysa Arif Sağ'da saz tek başına ve bağımsız olarak karşımıza çıkıyor. Sazı ve bağlama dediğimiz "dede makamı"nı öylesine geliştiren Arif Sağ için, şimdiden saz çalmada ve halk müziğinde bir ekol olmaya aday gözüyle bakabiliriz. Böylece Arif Sağ seksenli yıllarda bağlamada ve halk müziğinde Rönesansı başlatan bir öncü niteliğine bürünüyor.

Arif Sağ otantik türkülerimizi hiç bozmadan kendi özgün yorumuyla geleceğe taşıyor. Bir belgeci gibi türkülerî yarınlara götürmeyi üstleniyor. O türkülerle el katmadan yana değil. Bu yüzden derlediği türkülerî kendi sazı ve sesiyle bozmadan yeniden yorumluyor. Aslında Arif Sağ ne geleneksel bir halk ozanı, ne de bir türkü okuyucusu. O'nun asıl gücü Anadolu'yu karış karış gezip, derlediği türkülerî güçlü bir saz tekniği ve özgün yorumuyla bize ulaştırılmasına dayanıyor. Çünkü Arif Sağ bugünkü duyarlılığına ta çocuk denecek bir yaşta saz çalmaya başlayarak ulaşmıştır.

"İnsan olmaya geldim" adlı parçayı Arif Sağ "Nimri Dede" adında bir ozandan derlemiş. Ve plağa adını veren bu parçanın bestesi Arif Sağ'ın imzasını taşıyor. Arif Sağ'ın yaptığı tek müzik bu parça. Bir insan, sevgi ve türkü okyanusu bu plak. Arif Sağ'ı dinleyin.

K O Ŗ M A

İnsafın yok mu ey servirevanım
Deli deli esen yellere döndüm
Bunca yıldır bilmem nedir günahım
Bozuk düzen çalan tellere döndüm

Aşkınla yaşarım ağlarım her dem
Gözünün yaşı mı bir damla şepnem
Selviler altında yatan bir tanem
Dalında kuruyan güllere döndüm

1946

FETHİ SAVAŞCI

AĞLAMA GÖNÜL

Dostun yolu viran bağlar
Ağlama gönül ağlama
Bülbül figan edip ağlar
Ağlama gönül ağlama

O dostun bağı bozulmuş
Yüzüne zülfü süzülmüş
Yazımız haktan yazılmış
Ağlama gönül ağlama

Haydari'yem bak ki n'olmuş
Rengi sararıp ta solmuş
Bağ bozulmuş bülbül ölmüş
Ağlama gönül ağlama

HAYDAR AĞBABA

NIHAT BEHRAM'LA SÖYLEŞİ

Konuşan: EMEKÇİ

Sayın Nihat Behram, Bize Dörtlülük şiir (Heceli Kafiye) hakkında düşüncelerinizi anlatır mısınız? Bazı çevreler dörtlülük şiirin "*eskidiğini*" savunuyorlar. Siz bu konuda ne düşünüyor sunuz? Dörtlülük şiirle serbest şiir birbirinin karşıtıdır. İkisi arasındane gibi yakınlık ve ayrılık vardır?Günümüzde genel olarak şiir ve özel olarak dörtlülük şiir dil sorununda nasıl bir çizgi izlemeli?

Son olarak bize söylemek istedikleriniz var mı?

Sevgili kardeşim Emekçi, Halk Ozanı dergisi adına bana yönelttiğin sorulara ilişkin düşüncelerimi,soruların birbiriyle ilişkisi nedeniyle birlikte yanıtlıyorum:

"Eski" den beri, sanat-kültür dünyasında, "bazı çevreler" bazı şeylerin "*eski*"diğini bazı şeylerin yenilikler olarak doğduğunu söyleye gelmiştir..Söz konusu "*şey*" sanatın kendisi olunca, yani ortaya konulan *sanat ürününden* söz ediyorsak,-eğer bu ürün gerçek anlamıyla sanat ise- böylesi tüm fetvalar yayan kalmaktadır.

Sözgelimi denildi ki: "Roman çağını kapadı!"

Roman'ın altın çağını artmayan ürünler hala yazılmıyor mu? Kimin haddine sanat türlerine "*ölüm fetvası*" vermek.Bir sanatçı çıkar da boynuna ölüm yaftası asılmış, öldü raporu verilmiş bir türde şahaser yaratırsa,bu kez de "*hortladı*" ya da "*hortlak sanat*" mı diyeceğiz? Denildi ki: "*TV çıktı sinema öldü...renkli film bulundu siyah-beyaz fotoğrafçılık öldü vs.*"

İle de doğumların karşısında bir ölüm mü aramak gerekli?

Gelişmeyi ilkin ÖZ'de aramak bence daha doğrudur.

Esas olarak sözlü edebiyat döneminin bir varetme biçimi olan "*heceli-kafiye*" şiir yazılı dönemle birlikte önemli bir yenilik olan "*serbest*" şiirin gelmesiyle niye ölsün?

Yine buna benzer tartışmaların olduğu dönemde Nazım Hikmet, rübailer. dörtlülükler yazıyordu ve bu biçime ilişkin, Öz-Biçim arasındaki kandolaşımına dikkat çekerek şiirine hiçbir biçimsel sınırlama getirmediğini,biçimsel sınırlama getirmeyi saçma bulduğunu ,çinde dolaşan şiirin kimi zaman uyakla biçimini bulup diline döküldüğünü, kimi zaman serbest biçimde ortaya çıktığını söylüyordu.Nazım'ın şiirinde, serbestte olduğu gibi uyaklıda da şahaser örnekler yok mudur?

Sanatta eskimek nasıl olur? İster uyaklı-dörtlülük biçiminde yazılsın, ister serbest biçimde olsun, ortaya konan ürün (yani üstünde konuştuğumuz ürün) SANAT'a ulaşmamış ise, sanat değilse o ürünün sahibi "*eskiçilik*" yapıyor demektir.

Yani serbest türde şiir yazıyor diye,şairliğe ulaşamamış birinin ürünlerine "*kötü ama yeni şiir*" mi diyeceğiz!

Eğer ortaya konan sanat'a ulaşmış ise,biçimi ne olursa olsun yeni dir.Ve aynı anda gücü oranında eskimezliğin ufkunada ulaşır.Sanat'ı teknolojiyle birbirine karıştırmak gerekli. Bugün 1933 model Ford üretmek "*teknolojik saçmalık*" olur,fakat "*bir Karacaoğlan'ımız daha olmasın*" demek ise olsa olsa ahmaklıktır.

ÖZ'üyle sanat boyutuna varan her ürün,zaten, biçimiyle bütünlük arzeder ve yenidir. Tazedir.Anlamlıdır.Güzeldir. "*Ölmüş biçimin iyi sanatçısı*" tanımlaması saçma olmaz mı?

Kardeşim Emekçi,hayatımız yeteri kadar sınırlar ve yasaklarla çevrili. Sanatçılığı-mız yeteri kadar "yasaklar" altında. Bir de kendi kendimize yasaklar aramayalım.

Yapacak sanatı olan çıkar yapar.Saçar hayatın bağına.Önemli olan sanat tohumu-nun hayat toprağında yeşermesidir. Hangi biçimde olursa olsun, dölü olmayan,atıldığı yerde kalır. Çürür, kokar.Dölü olan çiçeklenir, filizlenir çoğalır.

Neden şiir türleri birbirine karşıt olsun? Karşıt olacak başka şey mi kalmadı? "Serbest tür uyaklı şiiri öldürdü" derken,serbest şiir biçimini "katillik" le suçlamış oluruz! O zaman bir zenginliği katlettiği için tutuklanması gerekir!

Güzeli güzel yapan,nerde neyi giyineceğini bilmesidir.Biçim özle uyum içinde oldu-ğu, pekiştiği oranda artık "eski"liğinden söz edilemez.

Güzellikler birbirinin parçasıdır. Karşıtlık kötü ile iyi,çirkin ile güzel....arasındadır.

Kuşkusuz ki sözlü dönemde, hece-kafiye egemen olan biçimdi.Serbest yazım bir ye-nilik olarak geldi. Yazıya geçişin ufuklarından biriydi. Ve gelişti. Kendinden önceki biçimlerin yerine değil,yanına geldi.

Kuşkusuz ki bir ferahlamadır. Bunlar ayrı konular.

Şiiri değerlendirirken, hangi biçimde yazılmış olmasından önce, değerlendirmeye şiir olup olmadığı noktasından yanaşmak gereklidir.

Biçim, bu anlamda esasa bağlı olarak ele alınmalıdır. Sanat dünyayı yeniden yeniden yeniden yaratıcı bir yorumlama işidir. Sen sanatın gerçeğine var da varsın üstünde çu-lun olsun."İnsanlar giysileriyle karşılanır, akıllarıyla uğurlanırlar." diye bir Çin atasözü var. İşte o misal!

Bana söyleyecek son bir sözün var mı? diyorsun. Son karşılaşmamızda söylediğim "son söz"ü söyleyeceğim yine: Eşsiz güzellikteki halk türkülerimizi yaşatma görevi ilk başta sizin göreviniz olmalı...Bir gecede 8 halk ozanı çıktı,biri bile bir halk türküsü söylemedi. Ne söylediler diyeceksin? Çaldıkları aynı "nakarat" sözleri ise şiir denemeyecek kuru-sıkı sloganlardı.

Karacaoğlan-sadece Anadolu sanatı içinde değil dünya sanatı için de eşsiz bir çiçek tir Karacaoğlan- ve nicelerini özümlemeden nasıl halk ozanı olur?...Güzeli,inceyi,çiçeği yorumlamayan devrimi nasıl yorumlar. Ben korkarım böylelerinden!...Sevdayı, hasreti, şefkati...yorumlayamayan insanlığın geleceğini nasıl yorumlayabilir?

Ne ölmüş, ne de doğmuş'tan önce, doğmuş da ölümsüz doğmuş, ölümsüzlüğe ulaşmış muazzam mirasımıza sahip çıkalım. Bu mirasın öz suyundan içmeyenin,kafiyeli de olsa, serbest de olsa sesi bettir.. Çağdaş sanat'ın halk kültürüyle ilgisine böyle bakıyo-rum.

Sanatı sınırlar içine alan (sanata kural koyan estetik ölçüler dahil) her anlayışa kar-şırım.Hayatın her alanında özgürlüğün yarış atları gemlenemez, özgürlüğün silahları sı-nırlanamaz...

Şiir yazma işi, Yabancılar Dairesi'nden "tastik" almaya gitmek değil ki, yanımızda pasaportumuzu götürmemiz gibi kuralı olsun!Sanat'ın "tastiği"ne sanatçı yüreği-beyni bileğiyle-teniyle-diliyle..gider.

Yani kısaca söylemek gerekirse sanatçı olmanın esas"biçim"i SANAT yapmaktır..

İlginize teşekkürler, sevgiler,başarılar...

NIHAT BEHRAM
5.3.1987- Wuppertal

DÜĞÜN KARŞILAMASI

Yuva kuran kuşlar gibi
Dah dala eşler olduk
Bir şarkıya başlar gibi
El tutuşup eşler olduk

Halk uğruna aşklar gibi
Acıları dişler gibi
Gurbet elde yaşlar gibi
Göz tutuşup eşler olduk

Gönül dolu işler gibi
Aynılığı taşlar gibi
Güzel günler düşler gibi
Kol tutuşup eşler olduk

NIHAT BEHRAM
86- Straelen

YÖREĞİM KÖZDÜR BENİM

Oy n'eyleyim, n'eyleyim
Yar ben sensiz n'eyleyim
Ayrıldım, ayrı düştüm
Malı mülkü n'eyleyim

Başım dertlidir benim
Gözüm yaşlıdır benim
Attılar gurbet ele
Bu da şansımdır benim

Ah n'olaydım, n'olaydım
Dostla birlik olaydım
Düşmanımdan korkmazdım
Dostumu ben bileydim

Dertlerim azdı benim
Yüreğim közdür benim
Ben bu ele gelmezdim
Yarım olaydın benim

HASAN ÖZGÖL

KAYGUSUZ

YABANCI

Bu senede yine yollara düştüm
Garip kaldım yollar bana yabancı
Başı duman duman dağları aştım
Bilmediğim eller bana yabancı

Gençlik bir baharmış çağlayamadım
Yaş dolu gözlerim ağlayamadım
Vefasız gönül bağlayamadım
Sarmaz oldu kollar bana yabancı

Bülbül dertli öter düşerse zara
Kaygusuzum düşmüş garip bir hale
Sazını alıpta dokunsa tele
Düzen tutmaz teller bana yabancı

SORMAK İSTİYOM

Bütün ümitlerim bütün özlemim
Haksızlığa karşı durmak istiyom
Ezim ezim eziliyor insanım
Halkın yarasını sarmak istiyom

Ezilsin haksızın yılanın başı
Dinsin gariplerin acı gözyaşı
Tüm ezilen birlik haksız karşı
Kurtuluş savaşı vermek istiyom

İşbirlikçi çekilmedi aradan
Vatanıma selam olsun buradan
Bir şahin misali yüce dağlardan
Hain tuzamları yarmak istiyom

Son bulsun ağanın beylerin zulmu
Yapılsın köylerin okulu yolu
Haksızlık yapanın kırılsın eli
İnsanları mutlu görmek istiyom

Kaygusuzum dünya gitmiş ileri
Bizde yürüyelim kalmadan geri
Bir güzel gün doğsun yurduma doğru
Halktan yana düzen kurmak istiyom

OZAN KAYGUSUZ' LA BİR SÖYLEŞİ

Konuşan: EMEKÇİ

15-20 yıl aradan sonra Sydney 'de görüştük Ozan Kaygusuzla. Babası, Ablası Latife ve kendisi iyi bir üçlüydüler. Köy köy ev ev gezip çalar söylerlerdi. Latife ile görüşme imkanımız olmadı. Ne biz gidebildik nede o gelebildi. Yaşı genç olmasına rağmen eski diyebileceğimiz bir Ozan Kaygusuz. Çünkü çok küçük yaşlarda başlamış işine. Biz Kaygusuz'la Halk Ozanı için bir söyleşi yaptık. Değerlendirmesini okuyucuya bırakıyoruz....

Soru 1: Kısaca kendinizi tanıtır mısınız

Cevap: Bendeniz; Kahraman Maraş'ın Afşin ilçesine bağlı Emir İlyasköyünde 1958 yılında doğdum.

Babamın adı Hasan Annemin adı ise Melektir, Dört erkek ve dört kız kardeş olmak üzere sekiz kardeşiz. Babam(-1933-) yıllarında aynı köyde doğmuş, köy ağası Kör Sadık'ın uşaklığını yapan yoksul bir köylünün oğludur. Dedem, Çapar Hamit derlermiş. Geçirdiği çiçek hastalığından sonra yüzünde meydana gelen çukurlardan dolayı bu adı takmışlar. Ozanları ve Aşıkları çok sevdiği için köye gelen Ozanları ve Aşıkları her zaman evinde ağırlar misafir edermiş. O zamanlar daha on iki yaşlarında olan babam bunlardan aldığı ilham ve insanlık sevgisiyle, Saz çalmaya türkü söylemeye tüm varlığıyla halkının dertlerini, sevdasını, sevincini, umutlarını, özlemlerini, dile getirmeye kendini adanmış ve o zamandan bu zamana kadar geçen süre içerisinde insanlığa karşı vermiş olduğu sözü fazlasıyla yerine getirerek, şimdi hepimizde bildiği, ve tanıdığı halk ozanı Aşık Kul Hasan, olmayı başarmıştır.

Kendisiyle beraber bizleride yetiştirip birer ozan olabilmemiz için, Varını, yoğunu feda etmiştir .Ben ve kardeşim, babamızın insanlık, yolunda yıllardır verdiği bu uğraştan dolayı gurur duymaktayız.

Bizler onun birer evlatları olarak onun fikirlerine ve düşüncelerine sahip çıkıp değerlendirebilirsek ne mutlu bizlere.....

Bin dokuz yüz altmış yıllarında ben daha küçücük bir bebek iken babası ve annesi öldükten sonra babam köyde neyi var neyi yoksa, hepsini satıp çocuklarını okutmak ve birer meslek sahibi edebilmek amacıyla köyünü, baba ocağını terkedip, bir at arabası eşyayla kentin yolunu tutmuştur. Önce Silifke, Mersin'e oradanda başkent, Ankara'ya gelmiştir.. Zamanla yerleşip bizlerin geleceği ve halkının dertleriyle karınca kadarınca didinip durmuştur.

Çalma ve söyleme san'atı babamdan bana kalan tek mirastır. Sanat hayatımın ilk gününü bugünkü gibi hatırlıyorum. O zamanlar ilkokula daha yeni başlamıştım. Okuma ve yazmayı öğrendikten sonra daha önceden de var olan çalma ve söyleme hevesim daha da arttı. Evimizde en azından dört beş saz bulunurdu. Babam evde olmadığı zaman küçük cura sazı alır birşeyler çıkarmaya çalışırdım. Zaman zaman telini kopartır, sonra da babamdan teli kırdığımdan dolayı dayak yerdim. Fakat yine de vazgeçemedim.

Zamanla kendi kendime bir kaç şey çalmayı başardım. Daha önceleri babam, ablam, ve ağabeyim konserlere birlikte gider çalar söylerlerdi. Bir gün ağabeyim devlet dairesinde işe girince, ablam yalnız kaldı, ağabeyimden boşalan yeri doldurmak için babama fikrimi söyledim. Babam önce kızıp, sonra hem senin ne hünerin var ki, ya nımızda götürelim; çalmazsın, söyleyemezsin deyince, mücadele olarak küçük cura sazı

elime aldım. Bildiğim bir havayı çalıp, söyledim. Babam hayretler içinde kalarak, şimdi hak ettin yanımızda gitmeyi deyince dünyalar sanki benim olmuştu. Oğünden sonra ilk olarak İstanbul'da Aşkın plak şirketine ilk iki plağı üçlü olarak doldurduk. Böylece bende sanat hayatına atılmış oldum.

Daha sonra yıllarca babam ve ablamla birlikte konserlerde, radyo, plak, bant, kitap ve tv, vs. aracılığıyla halkımıza ve tüm insanlara, sevdasını, dertlerini ve sevincini anlattık. İnsanlığa karşı olan, sevgim ve inancım sonsuza dek sürecektir.

Öğrencilik yıllarım pek uzun sürmedi. İlkokulu bitirdikten sonra konservatuar imtihanlarına girdim. Nefesli Yaylı Sazlar bölümünü kazandım. Bir müddet sonra yapılan eleme imtihanlarında, yapılan bir haksızlık sonucu, imtihanı kaybettirdiler. Daha sonra Orta okulu bitirdim ve elektirik, elektronik dalında kendimi yetiştirdim. Avustralya'ya gelinceye kadar babama maddi yönden yardımcı olmak maksadıyla inşaatlarda kum taşıyıp, harç karıp, para kazanarak katkıda bulundum.

Avustralya'ya ilk gelişim, eşimle tanışıp evlendikten sonra oldu. Şimdi ise dört yıldır buradayım, biri oğlan (Zülfikar) diğeri ise kız (Ceylan) olmak üzere iki çocuk babasıyım. Benden iki sene evvel, evlenip buraya gelen ablam şimdi Mildura'da oturmaktadır. ismi Latife olan ablam'da en az benim kadar halkına ve insanlığa hizmet etmiş bu uğurda çaba göstermiştir.

Soru 2: Gurbette yazdığınız şiirlerle memlekette yazdıklarınız arasında bir fark görüyor musunuz?

Cevap: Gurbette yazdığım şiirlerle memlekette yazdıklarım arasında gerçekten farklı bir durum ortaya çıkıyor. Genelinde bir değerlendirme yapacak olursak, memlekette yazdığım şiirler daha çok kara sevdâ üzerine yazılmış şiirler olarak görülür. Pek nadir rastlanır halkımın ezilmişliğini, yoksulluğunu dile getiren şiirlere. Sebebi zannedirim benim değerlendirmeme göre evet gurbet şiiri yazıyorduk ama, gurbetin ne demek olduğunu bilmiyorduk. Onu yaşamadan yazıyorduk . Fakat şimdi ise bu tam tersine. Gurbeti yaşıyorum. Neden gurbete düştüğümüzü, bizi buralara gelmeye zorlayan nedenlerin ne olduğunu, bundan kimlerin çıkarı olduğunu, açıkçası bir gurbet şiirini yazarken , meselenin özüne daha detaylı inip işleyebiliyorum. Diğer yazdığım şiirlerde aynı derecede incelenmeye değer. Kısacası insanoğlu kendini her dönem yenilemiştir. Tarihin akışına göre ozan da kendini her zaman yeni çağa göre düzenleyip, eksikliklerini, hatalarını düzeltip kontrol etmesi lazımdır. Halkının sorunlarını zamanında çalıp söylemeyip boş veren ozanları hem bugün, hem de gelecekte tarihe ve insanlığa en büyük hakareti yapmış kişiler olarak tanımlıyorum.

Soru 3: Tarihe mâl olmuş ozanlarla, günümüz ozanları arasında bir değerlendirme yapar mısınız?

Cevap: Tarihe mâl olmuş ozanları çağının gereği ellerinden gelen çabayı harcamış o zamanın ortamına ve yöneticilerine karşı örnek birer mücadele vermiş kişiler olarak düşünüyorum. Örnek olarak bir Pir Sultan Abdal asılmış, yine de fikrinden dönmemiş. Bir Nesimi diri diri yüzülmüş, yine dönmemiş. Daha niceleri....Hepsine derin saygı duyar, şiirleri okunduğunda can kulağıyla dinlerim. Onların isimlerini, şiirlerini bundan sonra da duyurmak ve yaşatmak bizlere düşer.

Yalnız burada günümüz ozanları içerisinde de gerçekten tarihe mâl olacak ozanlar var. Tabiki bunlar zamanla gün ışığına çıkacaktır. Belki şimdiki düzen onların sesini duyurmasına , mücadelesine engel olabilir, ama bir Ata sözü vardır. "Mızrak cuvalda

ne kadar gizlenir" Bir gün çuval çürüyüp, çuvalı delip çıkacaktır. İşte o zaman da günümüz ozanları , gelecek kuşaklara armağan olan eserlerini, yazılarını gün ışığına çıkarıp armağan edecek, ve yer yer tarihe mâl olacaktır.Bu sözü söylerken gerçeklerini, yani halkının dertlerini,umutlarını, sevdasını,sevincini zamanında onunla birlikte yaşayıp yerine göre bizler gibi gurbette, daha da fazlasını hissedip yazanlar, nerede olursa olsun bir Nazım Hikmet gibi halkını unutmayanlar tarihe mâl olacaktır. Bunları söylerken bir konuyu daha belirtmekte yarar görüyorum: Günümüz ozanları eskiye nazaran tarihe karşı biraz daha sorumlu sayıldıkları halde,bir o kadar da sorumsuz davranmakta - dırlar.Misalen gerçi haddim olmayarak bir eleştiriyi yapmak gereğini duyuyorum. Tabiki bu benim şahsi fikrim.

Veysel babayı düşünelim. Günümüz ozanlarından Zamani şöyle der:

Çok dokundu mızrap ile tellere
Bozuk perdeleri görmedi Veysel
Türkü yaktı bülbül ile güllere
Dikene elini sürmedi Veysel

Başka bir ozanımız Osman Dağlı'da şöyle der:

Veysel öldü halk ozanı kalmadı
Diyenlere şunu sormadan gitti
Veysel öldü halkı için ölmedi
Halktan aldığı vermeden gitti

Çok severdi yağmaların aşını
İhmal eylemedi çift maaşını
Pir Sultan halk için verdi başını
Veysel tırnağını vermeden gitti

Gerçek halk ozanı tanımaz engel
Daim kuvvetliden yanaydı Veysel
İşte ondan kalan beton bir heykel
Tarihe damgasını vurmadan gitti

Osman Dağlı'm eğer sorsalar bana
Veysel saz çalmadı halkından yana
Ozan boyun eğmez dara zindana
Veysel nezareti görmeden gitti

Bu sözler edebiyatçılarımızı hiç düşündür müyormu?Benim fikrim Veysel baba sözü hançer iken, susan,sadece günü gelince, heykelinin dikilmesine bir zemin hazırlamak amacıyla ,düzene seslenmeyen bir ozan. Gerçi gerçekten tabiat hakkında yazdığı şiirler , tarihe mâl olacak bir nitelik taşıyordu, ama ben öyle sanıyorumki, Veysel baba halkının ezilmişliğini de dile getirseydi,bugünkü düzen,değil heykelini belki mezarını bile yok etmek isterdi. Ama gelecek çağ ve yeni kuşaklar mutlaka değerlendirmeyi,özünden yapıp, gönüllerinde yıkılmayan bir heykel, unutulmayan bir anıt yapacaklardı. Yine de yargı ve karar bizlerin değil, Halkların ve tarihlerindir.

Soru 4: Bugün yaşayan ozanlardan hangilerinin sanat'ını taktir edersiniz?

Cevap : Bugün yaşayan ozanlardan sanat'ını taktir ettiğim ozanların sayıları yok denecek kadar azdır. Sebebi de 60 Milyonluk bir nüfusa sahip olan Türkiye toprakları içerisinde, belki garipsenecek bir rakam olur düşüncesiyle az demek gereğini duyuyorum. Ama benim tahminim insanlar ezildikçe, horlandıkça, açlığa sefaletle sürüklendikçe bu rakam daha da çoğalacak kanaatindeyim.

Taraf tutmaksızın bir sıralama yapacak olursak, şöyle belirtmek istiyorum: Aşık Mahsuni, A. Kul Ahmet, Kul Hasan, Aşık Nesimi, İsmail Daimi, Aşık Meçhuli, Aşık Hüseyin Kaçıran, Aşık Şah Turna, Aşık Hüseyin Çırakman, Muhlis Akarsu, Aşık Zamanı. Sizlerin de gördüğü gibi 60 Milyon nüfusa 12 ozan sayabildim. Bunların da hemen hepsi, feleğin çemberinden geçmiş, düzenin darbesini yemiş, yoksulluk içinde safaletle itilip kendi derdiyle başbaşa bırakılmıştır. Ama yine de bütün bunlara rağmen yılmamış, yine de çalmış, yine de örnek bir mücadele verircesine söylemişlerdir. Hala da söylemekteler. Bu yüzden dolayı hepsininde benim gözümde ayrı ayrı takdire değer sanatları vardır.

Soru 5 : Tarihe mâl olmuş ozanlardan en çok hangisi sizi etkiler?

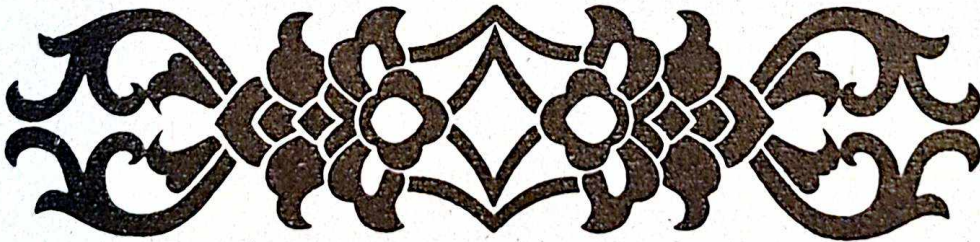
Cevap : Tarihe mâl olmuş ozanlardan, beni en çok etkileyen, Pir Sultan Abdal ve Nesimidir. Çünkü her ikiside çağın gereği olarak, her fırsatta halkının derdini dile getirmiş, zalimin zulmuna hiçbir zaman boyun eğmemiştir. Sonuçta birisi asılmış birisinin derisi diri diri üzülmüş. İkiside zamanında gerçekten düşünülecek bir mücadele örneği vermişlerdir. Ayrıca eserleride bir o kadar içli, aydın ve özden yazılmış. Bundan dolayı diğer tarihe mâl olmuş ozanlardan ayırt eder, takdir ederim. Hepsinide saygım, sevgim sonsuzdur, ama Pir Sultan Abdal ve Nesimi beni daha çok etkiler.

Soru 6: Dinlediğim şiirlerinizde en çok gurbeti dile getiriyorsunuz. Bunun gurbette olmanın dışında , neden başka konular ağırlıklı olmadı?

Cevap : Şiirlerimde en çok gurbeti dile getirmemin sebebi, galiba uzun yıllar gurbette vatanımdan uzakta, sevdiklerimden ayrı olmamdan ileri geliyor. Ayrıca şunu belirtmek isterim, bir tek ben gurbette olduğumdan dolayı, bu ilhamı almış değilim. Bütün benim gibi gurbette olanları da düşünerek yazmışımdır.

Soru 7 : Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Cevap : Son olarak söylemek istediğim, köşenizde bana ayırmış olduğunuz bu sayfa için, evvela teşekkürü borç bilirim. Dilerseniz bundan sonra söyleyeceklerimizide her ozanımız gibi, sazımız ve sözümüzle anlatalım. Tüm aydınlık ve güzel yarınlar sizlerin olsun.

NESİMİ ÇİMEN KİMDİR ?

1931 yılında Adana'nın Saimbeyli kazasının Fatmakuyu Köyü'nde doğdu. 1914 yılında 10 yaşındayken Kayseri'nin Sarız kasabasına bağlı incemağara köyü'ne ailesiyle birlikte göçtü. 12 yaşında heveslenerek cura çalmaya başladı. Oğün bugünde cura elinden düşmedi.

1946' da evlendi. Tekrar göç başladı. Bu defa Adana'nın Kozan kasabasınının Faydalı köyü'ne yerleşti. Orada Ağa toprağına çapa çaldı. Toprak işçiliğı yaptı. Kalaycılık ve bakırcılık öğrendi geçimini temin edebilmek için.

Öküzü ölürse çiftin sürülmez
Ağaya boyun eğer para diyemez
Çapada izinsiz bebek ememez
İşte biz bunların aşıklarıyız

diyor bir şiirinde Aşık Nesimi Çimen. Yaşamını bir kesmini kısaca özetlercesine.

Bir yıl sonra tekrar Kayseri Sarız'a göçtü. 1953 te askere gitti. 1956' da tekrar Adana Kadirli'ye döndü. 1959 da ise Maraş- Elbistan'ın Akdıl köyü'ne yerleşti. 1960' ta Kadirli'ye dönen Nesimi Çimen 1962 yılından beri İstanbul'u esas mekan olarak seçti.

1962 yılında İstanbul'da bir mozaik fabrikasına işçi olarak girdi.
1970 yılında ilk defa yurtdışına çıktı. 1984 yılından beri de İsveç'te yaşıyor.

VİZELİYİM

Söylersem derdimi suçlu olurum
Söylemesem ben bu dertten ölürüm
Hani nerde benim şeref gururum
Koca ülke borçlu, ben vizeliyim

Bu şirin vatanım dünyada cennet
Kimlerden kötüdür bu yüce millet
Bütün dünya bizden eylemiş nefret
Koca ülke borçlu, ben vizeliyim

Altın külçesidir bu zengin vatan
Burda insan aç kalır mı ey şeytan
Etrafına bakta dünyadan utan
Koca ülke borçlu ben vizeliyim

Vizeliyiz gezmek yasaktır bize
Dünyada dönmüşüz kele uyuz
Söylenecek söz bulamıyom size
Koca ülke borçlu, ben vizeliyim

Para etmiyor dünyada paramız
Araplara metres karı kızımız
Acımız büyüktür derin yaramız
Koca ülke borçlu, ben vizeliyim

Dinle Nesimi'yi candan ver kulak
Dünyada suç oldu şimdi Türk olmak
Utanda geri dön mazimize bak
Koca ülke borçlu, ben vizeliyim

Nesimi Çimen

"CURA BENİM KİTABIM"

1987 yılında hem yurttta hemde yurt dışında toplumsal bir hareketlilik kendini belli eder oldu.İnsanlar harıl harıl memleketin sorunlarını tartışıyorlar,susan,kaderine razı olan toplum arzuları kursaklarında kaldı anlaşılan...Toplum suskunluğu reddediyor ve kendi kaderiyle ilgili konularda aktif katılımı kanuni sınırlamaya rağmen istiyor.

Bu anlamda yurt dışında işçiler arasında da bir kıpırdanış söz konusu.Ali Metin gelmişti geçenlerde Batı Berlin'e. Dostları bir Cem düzenlemişler Ali Metin'le.Arkadaşım Hasan Kuzu da dedeyle birlikte Cem'de saz çalmış.Evinde konuşurken bunları anlattı kısaca bana.Halk ozanı için Ali Metin'le hemen bir söyleşi yapalım dedim."*Sakın unutma Hasan*".Sonra söz Aşık Nasimi Çimen'e geldi.Hasan Kuzu yakında Batı Berlin'e geleceğini duymuş ta zamanını bilmiyor.Nesimi Çimen'le sanırım 1977 yılıydı,Stuttgart'ta Şerif Hazar'ın evinde görüşüp konuşmuştuk, onunla söyleşiyi ben yapayım dedim,ge-lirse haber vermeyi unutma.

Aradan iki gün geçti, önce Batı Berli'de yayınlanan Parentez Dergisi'nin Türk Danış-ta düzenlediği Ataol Behramoğlu ile söyleşi toplantısına katıldık.Ataol'un güçlü şiir-lerini bir de kendinden dinlemek ne kadar etkiliyor insanı!Toplantının sonunda kendisine bir hoşgeldiniz bile diyemeden başka bir yerde yapılan başka bir toplantıya koştum Yine Türkiye üzerine tartışılıyordu elbette.Bu sefer sadece Türkiye'nin bugünü değil aynı zamanda geçmişi ve bugüne gelişi çok ince noktalarına kadar anlatılıyor,salonu dolduran insanlar dokuz saat boyunca kesintisiz toplantıyı dinliyor,tartışmaya katılı-yorlardı.

Salona girdiğimde birde ne göreyim.Nesimi Çimen oturmuş,belkide sabırsızlıkla toplantının başlamasını bekliyordu.Direk yanına gittim,önce kendimi tanıttım,hemen bir Halk Ozanı dergisi verdim, ve yanımdaki genç ozan Ezeli'yle tanıştırdım.

Toplantıdan sonra gittiğimiz lokantada bende bir akşam buluşmak üzere anlaşıp ayrıldık gecenin yarısında.İki gün sonra Nesimi Çimen'i dostu öğretmen Hayri Doğan'ın evinden aldım.Akşam kalabalık henüz toplanmadan işimizi bitirelim istiyordum,hoş beşten sonra hemen kağıt kalem aldım elime ve ilk soruyu yönelttim:

—Sayın Nesimi Çimen,yine yabanelde karşılaştık sizinle .Siz ozanlar zaten gezginci-siniz,yeriniz yurdunuz biraz belli değil.Uzun zamandır sizden haber de alamamıştık.Yo-lunuz nerden düştü Batı Berlin'e?

—1984 yılında İsveç Radyosu'ndan bir ekip Türkiye'ye gelmişlerdi.Onlar gelmeden Fransa'da yayınlanmış uzun çalarımı dinlemişler.Osman Saffet Arolat aracılığıyla beni buldular, evime geldiler. 45 dakikalık bir program yapıldı ve gittiler.Giderlerken "*İsveç'e gelir misin*" diye sormuşlardı.Bende vize yollarsanız olur diye yanıtlamıştım.Vizeyi yol-ladılar ve ben 11.11.1984 te Stokholm'e gittim. Merhaba adlı Türkçe radyo ,İsveç tele-vizyonu ve radyosu için programlar yaptım. 25.12.1984'te hazırlanan bir konsere ka-tıldım...

Bazı dostlar İsveç'te kalıp kalmayacağımı soruyorlardı,hatta istiyorlardı.Oturma mü-sadesi için müracat ettim.Altı ay içinde izin alıp almayacağım belli olacak diye söyle-nirken, altı ay yirmi altı ay oluverdi.15.12.1986'da izin çıktı, bende yirmi Aralıkta yo-la çıktım.Türkiye'ye gitmeden Almanya'daki dostları görmek istedim.Yol Batı Berlin'e de uğradı.

—Bize İsveç'te kaldığınız süredeki çalışmalarınızdan bahseder misiniz?

İsveç'te iki kaset hazırladım,yayınlandı.Kasetlerdeki hem müzikler, hemde şiirler orda oluştu.İkiyüz şiirlik bir kitap hazırladım,bunlardan yüzyirmisi yeni şiirler. İs-veç'e tekrar döndüğümde kitapta yayınlanacak.Benim iki yıllık kazancım da bu zaten.

—Sayın Nesimi Çimen, yolda gelirken kimi ozanların şiirlerinin değiştirilerek okun-duğundan yakındınız. Sizin eserleriniz de bir çok başka sanatçı tarafından okunuyor. Onları da değiştiriyorlar mı.Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

—Herkes bilir ki bu kötüdür. Daha doğrusu bir suçtur. Kimsenin büyük uğraşlar ve-rerek yapılmış bir binanın taşlarını değiştirmeye hakkı yoktur. Yani yapıları bozmaya diyorum. Örneğin saygıyla andığımız Aşık Veysel bile Pir Sultan'ın "*Katip arzu halim yaz Şah'a böyle*" şeklindeki dizesini "*Katip arzu halim yaz yare böyle*" diye değiştir-di. Bu yanlışır, suçtur. Pir Sultan o kelimeyi kellesi pahasına kullanmıştır. Onun başı-nı koyduğu dizeyi değiştirmeye kimsenin hakkı yoktur. Rahmetlik Feyzullah Çınar di-zeyi "*Şah*" diye okudu, şimdi Muhabbet'te tekrar "*yar*" diye okudular. Bu olmaz, ola-maz!

Benim türkülerime gelince: Örneğin Yavuz Top bir türkümde bir sırayı değiştiriyor.

Gece gündüz o hizmetin
Kerametini, şefahatin
Senin olsun o sohbetin
Yeter huzurum gitmesin

demişiz biz, Yavuz Top "*Senin olsun tatlı sohbetin*" diye okuyor.Anlam değişiyor tabi Tatlı sohbetten kaçılır mı? Benim şiirimde nefret varken tatlı sohbece çevriliyor. Bu bi-nayı yapan yapmış, alttan taşı değiştirilir mi?

Bazı derlemelerde de değişiklikler yapıldığına şahidim. Bunlar yapılmamalıdır,yan-lıştır,suçtur...

—Biz yaptığımız söyleşilerde günümüz halk ozanlarının durumlarını tartışıyoruz.Siz ne diyorsunuz bugünün halk ozanları hakkında?

—Ben halk ozanı şudur yada budur diyemem. Halk ozanını halk bilir. Yani bir bah-çede elma, armut, çeşit çeşit meyve vardır. Onların tadını yiyenler bilirler.

Bence halk ozanı hiç kimsenin tekelinde olamaz. Birey, örgüt vs. Halk ozanı halkın kendisidir. Bir kaç şiir yazmayla, şanla şöhretle ozan olunmaz. Ozanın bir kişiliği,özü sözü bir olmalıdır. Sözüne büyüğü küçüğü olmaz.

Ozan iki sınıf tanır. Biri ezen biri de ezilen....Ozan ezilen sınıfta doğar büyür ve o-nun yanında yerini alır. Ozanlar o sınıfın tekelindedirler.

Birde iki tür ozan vardır, ona değinelim. Bir kısmı halkı hazırlarlar, diğer bir kısmı da yürütürler. Örneğin Mahsuni hazırlar, İhsani yürütür.

—Konuşmamıza geçmişin özetini yaparak başladık, isterseniz gelecekteki yapacağınız,planladığınız işleri konuşarak son verelim. Ne dersiniz?

—Mart ayında Türkiye'ye gideceğim ve Mayısta Stokholm'e tekrar döneceğim. Hazırda sekiz kasetim var, bu başladığım seriyi on'a tamamlayacağım. İki yada üç plak çıkacak, birde kitabımı yayınlattıracağım. Ölmeden acılarımı dile getireyim istiyorum. Türkiye'de diriye önem vermezler ya, ölünce belki yazılır, çizilir diyorum.

Akşam dostlar toplandık Nesimi Çimen'in başına.Cura sesini de öyle özlemişiz ki... Hele ozanın tatlı dilini... Saatlerce dinletiyor kendini. "Sermayemiz laf" diyor konuşma sırasında. Ama her laf üreten dinlenmiyorki! Nesimi Çimen gece ikiye kadar çağlıyor, hem söylüyor, hem anılarını anlatıyor. TİP'e ilk üye olan ozanlar, o dönemler halkın durumu, ozanlara yaklaşımı, merak ettiğimiz konuları biz soruyoruz, oda sakın bir tavırla sanki dünkü olayları anlatırmış gibi tazeliyor anılarını. Bir tanesini size de aktarmadan yazımı bağlayamayacağım.

— Osman Dağlı, Mehmet Tokatlı ve Nesimi Çimen İstanbul'da aşırı bir sıcak günde sokakta beklemektedirler.İçlerinden biri yakındaki camiye görerek gölgesine girmeyi önerir. Bunun üzerine üçü birden camiye girmek isteyince hoca kapıda görünür."Durun" der "ne yapıyorsunuz" "Camiye giriyoruz hoca" diye yanıtlarlar. Hoca şaşkın ya bu ne diye sorar Nesimi'nin küçük curasını göstererek. "Cura" der Nesimi."Onunla giremezsin" diye yanıtlar hocada "neden giremeyeyim hoca,şuradan bir müslüman gel-se elinde kitabı içeri sokmayacak mısınız" sorusuna hoca "elbette sokarız" karşılığını verir. Nesimi'de "o halde bende gireceğim, çünkü bu benim kitabım" diyerek girerler camiye. Otururlar dışarı sıcaktan kavrulurken caminin orta yerine. Nesimi yorgunluktan birazda uzanıverir. Hoca tekrar uyarır. "Allah'ın evinde böyle uzanılmaz" diye. Nesimi cevabı yapıştıır."Be hoca,bura Allah'ın evi, bende ona misafir geldim. Allah'ın evindedede mi rahat etmeyeceğiz"....

MUSTAFA DEMİR

*Kelepçe kolumda süngü sırtımda
Gözüm bağlı bilmem ne yana doğru
Beş asker önümde on'u ardımda
Anlaşılan gine zindana doğru*

*Dipçik tokat ceryan ciğerim dağlar
Her yanım çürümüş gözlerim ağlar
Sahte divan kurmuş beni yargılar
Yaprak yaprak yazar fermana doğru*

*Anam aklımdadır çaldığın nenni
Bıramazlar görem özledim seni
Bir gece yarısı alırlar beni
Sehpaşı kurulu meydana doğru*

*Faşizmin tokadı endi başıma
Celladın birisi geldi karşıma
Devrim türküsünü mezar taşıma
Çevirin yönümü sol yana doğru*

ÖZAN FEDATİ

AŞIK VİCDANİ

HÜSEYİN DOĞAN

"Türkülerimiz
en önde saldırmalıdır düşmana
bizden önce boyanmalıdır kana"

Nazım Hikmet

1941 yılında, Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesine bağlı Haticepınar köyünde dünya'ya gelen, fakat Kaşan'da oturduğu için "Kaşan'lı Aşık Vicedani" diye anılan Vicedani yalnızca şiirleriyle değil yaşamıyla da ilginç bir ozandır. Irgatlık, inşaat işçiliği, hamallık, destan satıcılığı vb. işler yapmıştır(..)

"yoksullukla yana yana kül olmuşuz. Külse ateşten korkmaz "

(..) " Sazımız her gericiye karşı savaşmaya koyulmuştur" diyen Kaşan'lı Aşık Vicedani günümüz Halk Ozanlarının en güzel "irtical" yapanlarından biridir. 1*

Sevenler sevgi tatdını
Bulsun dedik bulmadılar
Gerçek adalet adını
Bilsin dedik bilmediler

Halk yolundan dönmeyenler
Uyanıpta kanmayanlar
VİCDANİ'ye benzeyenler
Gülsün dedik gülmediler

Yukarıya iki dördlüğü aldığımız bu şiir dışında Süleyman Yağız kitaba birde tek dördlük koymuş.

Ayrıca yazar S. Yağız, Aşık Vicedani ile yaptığı bir söyleşinin, Direniş dergisinin Mayıs 76, 7. sayısında yer aldığını belirtiyor.

Halk Ozanlarını yazarken kaynakça bulmanın ne kadar zor olduğunu bu işle uğraşanlar bilirler. Aşık Vicedani ile başka dergilerde de konuşma vb. olabilir. Bizim saptaya bildiklerimiz S. Yağız'ın "Yürü Bre Hızır Paşa"(yaşayan halk ozanları anatolojisi) dışında ozanın bazı şiirlerinin Halkın Birliği Dergisinde yayınlanmasıdır.

ü Vicedani'nin, kaç sefer Elbistan'ın köylerinde işçilere, köylülere ve gençlere , sazının üstüne yumulmuş türkü söylemesine tanıklık ettim. Halkıyla nasıl bütünleştiğini gördüm. Bir Anadolu emekçisinden farksız görünümü ve üzerindeki yıpranmış elbisesiyle otobüse binerken veya gecekondulara doğru giderken gözlemledim. Çünkü Aşık olmak o'na hiç bir ayrıcalık tanıımıyordu. Gün oluyor ekmeğini, alınterini satarak, gün oluyor saz çalarak, türkü söyleyerek kazanıyordu. Bu zorlu koşullardaki yaşam mücadelesinin içinde bize binbir güzellikte türküler yaratıyordu.

Halk kültürünü ve Halk şiirinin geleneğini çok derinden kavradığını; geleneksel Halk şiiri çizgisinde de olsa türkülerinde ki özgün ve yeni söyleyiş biçimlerinden anlıyoruz. Vicedani'nin "Gül-Bülbül" gibi sorunları değil, halkının acısını, sevincini kısacası yaşamını türkülerle dökmesinde ve şiirlerini toplumcu bir özle örmesinde o'nun engin bir sanat -edebiyat kültürüne sahip olması yatar.

Vicdani Aşık müziğine bağlı bir halk ozanıdır. Yazdığı türkölere, şiirlere Aşık müziğinin kendi köklerinden yararlanarak özgün müzikler ve ezgiler yapmıştır. Ozan'ın araştırmacı yönü müzikteknikinde hemen kendini gösteriyor. Ne varki bir türlü olanaksızlık zincirini kırıp tüm zamanını sanatına adanmıyor. Bizim bildiğimiz Vicdani'nin 3-4 tane müzik kaseti bulunmaktadır. Bu kasetler de hemen hemen hiç bir firma tarafından değil Ozan'ın kendi çabası ile (ve bazı plakçıları korsan olarak) yapılanlardan oluşuyor. Ve bu kasetlerin hepsini Vicdani , hiç bir teknik olanaktan yararlanmadan yapmıştır.

Unlü Halk Ozanımız Emekçi'nin de kardeşi olan Vicdani 12 Eylül yönetiminin halka karşı giriştiği saldırıdan nasibini alanlardan.... Onbinlerce demokrat ve yurtsever gibi.. Bir kaç yıl süren mahpusluk yaşamından sonra tahliye olmuştur. 1980 öncesi üretken bir ozan olarak tanıdığımız Vicdani'nin 1980'den sonra sesini duyamaz olduk. Umarız bu aynılık fazla sürmez ve ozan türköleryle aramıza katılır.

1980 öncesi Aşık Vicdani de bir çok Halk Ozanı gibi slogancılığın ve grupçuluğun tuzağına düşmüştür. Fakat artık bu olguya o döneme özgü bir "Çocukluk Hastalığı" olarak bakabiliriz,V

Vicdani'nin o halkça sesini duyuyorum. Maraş katliamı üzerine yaktığı o güzel kürtçe türküsünü söylüyor, Nurhak dağının yamacındaki bir kerpiç evin duvarının dibinde. Yaşlı bir adamın ak sakalına bir damla gözyaşı süzölüyor. Bu ne bir ağlama ne de bir çaresizlik. Bir direnme ve başkaldırmanın ortak çizgisinde Vicdani'yle halkının aynı duyarlılıkta buluşmasıdır.

Vicdani'yi düşünüyorum. O boyun eğmez müzik emekçisini... Şimdi ya bir fabrikada alnteri döküyor, ya kara bir kılıfın içindeki sazıyla otobüsten iniyor, ya da bir gecekondu evinde gece vardiyasından dönen işçilere türkü söylüyor.

1* Süleyman Yağız, Yürü Bre Hızır Paşa Üç Çiçek yayınevi
İstanbul 1983

KUZUMUZ BİZİM-KOZUMUZ BİZİM

Uzaktan meleyen koyunlar gibi
Kurt ağına düştü kuzumuz bizim
Dost yarası aldık hayınlar gibi
Para eylemedi sözümüz bizim

Yalnız mani olmam elde değildir
Döküldü yaprağım dalda değildir
Yara sinededir dilde değildir
Şimdi kan ağılıyor özümüz bizim

Onlar maske takıp inanç sömürdü
İtiraz tanınmaz buyruk emirdi
Fidan diktim birkaç tavşan kemirdi
Seyretti yamaçta tazımız bizim

Benim haksızlara kanışım yoktur
Dosta yandım başka yanışım yoktur
Başladığım yolda dönüşüm yoktur
Henüz kesilmedi hızımız bizim

Derya'yım sinede yara var derin
Dindirmek istedim halkımın zarın
Hemi dün hem bugün hemide yarın
Haksızlarla vardır kozumuz bizim

OZAN DERYA

VİCDANI

DEVİRİM İSTİYOR

Bozuk çürük araçlı
Büklüm büklüm virajlı
Karlı çamurlu taşlı
Yollar devrim istiyor

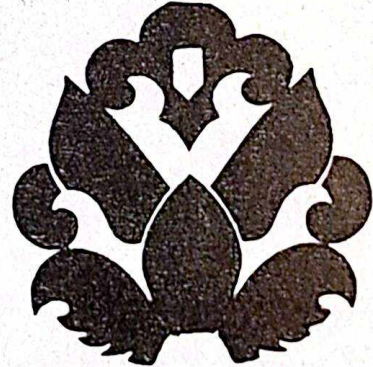
Rüzgarlarda savrulan
Güneş vurup kavrulan
Dilim dilim yarılan
Çöller devrim istiyor

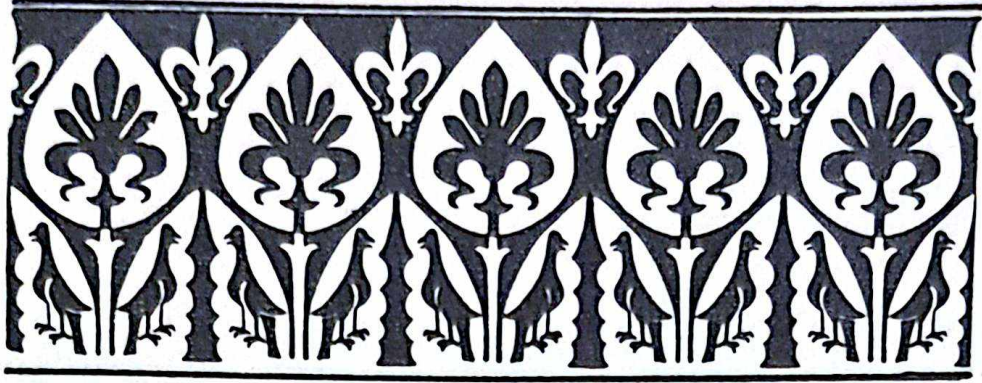
Yokluk elinde şaşan
Her alanda birleşen
Fabrikada çalışan
Kollar devrim istiyor

Bağımlıdır ırmak göl
Dağlar ova orman çöl
Baskı altı bunca yıl
Diller devrim istiyor

Bunca zaman sömürülen
Çok çalışıp az yiyen
Mauzerler sarılan
Eller devrim istiyor

Bu kış gider gelir yaz
Özgür olur doğru söz
Ozanın elinde saz
Teller devrim istiyor

YUSUFELİ'Lİ AŞIK ZUHURİ

Zuhuri Artvin'in Yusufeli ilçesine bağlı Esenkaya (eski adı Zora) köyünde Nisan 1887 yılında doğmuştur. Asıl adı Tefik Bozkurt'tur. Babası asıl adı Mustafa Bozkurt olan, Aşık İzini'dir.

(İzini hakkında, Sivas Folkloru cilt 5, sayı 57, 59, 60 T.F. Araştırmaları cilt I, sayı 9, cilt III, sayı 61, cilt III, sayı 72; "eleştiri" cilt IV, sayı 74, 76, 82 cilt X, sayı 201'e bak.)

Zuhuri, köylüsü ve medrese arkadaşı olan Huzuri (1886-1951) ile birlikte, onbeş yaşlarında deyişler yazmaya başlamışlar, ve gene köylüsü olan Mataracı oğlu Abdülaziz ağadan saz dersi almışlardır.

Zuhuri aşıkliğa başladıktan sonraki yıllarda, Fuzuli, Bayburtlu Zihni, Nigar ve Leyla hanımların şiirlerini okumuş, daha sonraki yıllarda, Kusuri, Keşifi, ve Huzuri ile karşılıklı uzun deyişler söylemişler, fakat bu deyişlerin bir kıtasını bile yazıya geçmemişler.

1910-1914 yılları arasında Zuhuri ile Huzuri, Artvin, Ardahan, Batum, Ardanoç, Ahıl kelek, Ahıska, Kırım ve yörelerinde gezmişler, saz söz sohbetlerinde bulunmuşlar.

Zuhuri 38 yaşına kadar köyünde kalmış, I. Dünya savaşında Rus Çarlığı ordularının Erzurum Artvin ve yörelerine girmesi üzerine babasıyla birlikte Merzifon'a yerleşmişler, son 43 yıllık yaşamı, Merzifon'un köylerinde geçmiştir. 1915'ten sonra Merzifon'un köylerinde ölümüne kadar imamlık yapmış.

Zuhuri eski baba yurdu olan Zora köyüne üç kez gitmiş, arkadaşlarıyla sohbet sırasında, Merzifon'u gurbet sayıp sıla özlemini şöyle gidermiş.

Sorman arkadaşlar garip halimden
Ömrümü gurbette bitirdim geldim
Şeyda gibi ayrı düştüm gülümden
Beraber her gamı getirdim geldim

Neler çektim neler gurbet elinde
Çileler doldurdum viran çölünde
Garip baykuş gibi eller dâında
Yüzbin minnet ile oturdum geldim

Dertlidir Zuhuri mey doldur sâki
Değilmiş bu dünya kimseye baki
Benden mahşere dek gitmez merakı
İzini'yi gurbete yatırdım geldim

Zuhuri yaşamında yoksulluk da çekmiş, hatta tannya dava bile açıyor.

Evet bende sözlerine inandım
Şüphesiz doğrudur dediğin, kandım
Bulamadım başka kapı dolandım
Onun için açtım seninle dava

Minnet etmeyeyim diye ellere
Çalıştım emeğim gitti yellere
Yeşil kuzularımı kattın sellere
Bunca emklerimi eyledin imha

Senin ettiğini ben etsem sana
Çekip bir sorguya sorarsın bana
Razıyım her ne hükm edersen ona
Haklıysam hakkımı etmeli icra

Böyle mi gidiyor merhamet yolu
Kırdın budak ettin açılan kolu
Rahmer isteyene verirsin dolu
Bu mudur övdüğün rahmet-i derya

Zuhuri gazel tarzından şiirler yazmış, hatta aruz'a da özenmiştir. Fakat bunların dili eski ve sanat kalitesi düşük. Aşağıda bunun örneğini veriyoruz. İşte Atatürk'e yazılmış berbat bir gazel.

İşte bir dahi ki emsali bulunmaz cihanın
Bulmadı çare nihayet sana boyun eğdi heman

Çaresiz derde şifa ile boyun eğdi sana
Yeter elbette onun verdiği insanlığa şan

Öyle bir şan ki o şan baki sayılmaz ebedi
Yüce millet Atatürk diye ona taktı nişan

Baş eğer manevi huzurunda bu Türk ulusu
Şerefiyle sen Ata'm rahat uyu rahat uyan

(T.F. Araştırmaları cilt 4, sayfa 1260)

Zuhuri'nin bunun gibi daha bir çok gazeli var, gazelde başarılı olamadığı gibi aruz'a da özenmiştir, fakat aruz'da da hiç başarılı olamamıştır.

Yukarıda okuduğumuz gazelin ikinci mısrası 16 heceli, diğer bütün mısralar 15 hece lidir, diğer gazelerde de böyle hatalar bulabilirsiniz.

Zuhuri hiç anlamı olmayan, ölçsüz uyaksız genel ve aruz'lu şiirlerini hangi sebeple okuyucuya sunuyor? Ama destanda ve koşmalarda başarılı bir saz şairidir.

Zuhuri'nin ölümü hakkında çelişkili söylentiler ortaya çıkmış, bunlardan Mehmet Gökalp 1948 yılını, Refik Ahmet Sevengil 1932 yılını göstermişlerdir. Muzaffer Uyguner ise, şairin oğlu Osman Bozkurt'tan alınma bilgi ile en doğru olanı yazmıştır. Ölümü 12 Mart 1949 olarak saptanmıştır.

Evet Zuhuri gibi bir çok halk ozanı yetişmiştir Anadolu'da, zamanı geldikçe onları da tanıtmaya çalışacağım, bazı zaman gurur duyacağız, bazı zaman da eleştireceğiz.

(Kaynaklar, T.F. Araştırmaları cilt 3, sayı 69, 79; T.F. Araştırmaları cilt 4, sayı 90; T.F. Araştırmaları cilt 10, sayı 201

Sivas Folkloru cilt 6, sayı 62

HARUN YİĞİT

AŞIK MAHZUNİ ŞERİF'İN "ABUR CUBUR" ADLI BANTINA YANIT

Ozanların safı belli
Taraf tutmak zorundasın
Ezenden dost olmaz gönlün
Halka katmak zorundasın

Sözüm gitmesin ağrına
Olsada dost zararına
Gerekirse halk uğruna
Hapis yatmak zorundasın

Sendin mazlum halktan yana
Ereğindi halk uyana
Bu tutum yakışmaz sana
Zülme çatmak zorundasın

Sanmaki dostum bu halk saf
Deniyerek olmuş sar'af
"İtim tutuyorsam taraf"
Lafın yutmak zorundasın

EZELİ gerçeği bildi
Dost seni gönlünden sildi
Sözlerin yüreğim deldi
Doğdun batmak zorundasın

12 Şubat 1987
EZELİ DOĞANAY

SARDI BENİ

Bugün gene bir sıkıntı
Sardı beni, sardı beni
Gurbet elde bir yalnızlık
Sardı beni, sardı beni

Toz dumanlı esen yeller
Boz bulanık akan seller
Kem göz ile bakan eller
Sardı beni, sardı beni

Kara gözlü yar sevdası
Gurbet elde kar havası
İşsizliğin zor belası
Sardı beni, sardı beni

Harun der ki elin sözü
Küle dönen aşkın közü
Aşıkların dertli sazi
Sardı beni, sardı beni

HARUN YIĞIT

HER ALANDA HAYAT YARATAN BİZİZ

Tarlada tarımda fabrikalarda
Her alanda hayat taratan biziz
Havada denizde ateş toprakta
Her alanda hayat yaratan biziz

Sulama ıslık için barajları
Her yolda işleyen araçları
Üretirken dökeriz kan ile teri
Her alanda hayat yaratan biziz

Saray villa apartmanlar dikeriz
Buğday pamuk pirinç tütün ekeriz
Savaşlarda kanımızı dökeriz
Her alanda hayat yaratan biziz

VİCDANİ

Üretiriz et süt bal ile yağı
Temizleriz sokağı caddeyi yolu
Dikeriz ormanı önleriz seli
Her alanda hayat yaratan biziz

İşleriz madeni ovayı dağı
Meyva sebze veren bahçeyi bağı
Değiştiren biziz geçen her çağı
Her alanda hayat yaratan biziz

Sosyalizm gerçek yoldur yolcusuyuz
İşçiyiz köylüyüz çoban çöpçüyüz
Şoförüz askeriz hamal bekçiyiz
Her alanda hayat yaratan biziz.

NERDEYİM

Ben beni ararım, benden beri
Bulamadım bende beni nerdeyim
Düşmüşüm bu yola dönemem geri
Bulamadım bende beni nerdeyim

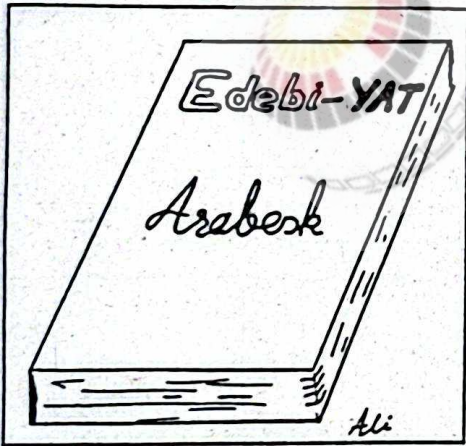
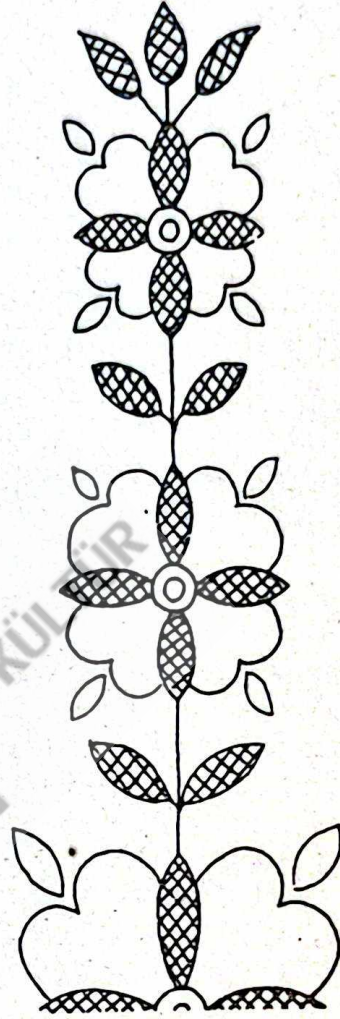
Dedim buralıyım, yurdum buradır
Yokladım kendimi özüm yaradır
Gün arkası gecelerim karadır
Bulamadım bende beni nerdeyim

Babam ölmüş kimse doğumum bilmez
Niyedir ağlarım hiç yüzüm gülmez
Dost bildiklerimde kapımı çalmaz
Bulamadım bende beni neyleyim

Yavaş yavaş hiçliğime kavuştum
Eller el eyledi bense savuştum
YALÇIN'ım özümle hep, hep doğuştum
Bulamadım bende beni nerdeyim.

MURTAZA YALÇIN

İKİ SÖZ

İnsanoğlu ne yaptığıın bilmeli
Bence görüldüğü gibi olmalı
Az ağlayıp çokça insan gülmeli
Ezeli'ye sorun nerde Sinan'ım

Biri dağda biri belde yad kalmış
Biri bülbül biri gülde tad almış
Biri Köroğlu'da biri at çalmış
Bunun için geçti serde İnan'ım

Sinan'a sinemi siper eylerim
Denizi olmayan dünya neylerim
Yusufu kenana derdim. söylerim
Benim Meçhuli'den kaldı gümanım

MEÇHULİ

HALKBİLİMİ ARAŞTIRMALARI (1)

HALKBİLİMİ NEDİR ?

HAYDAR AVCI

Halkbilimi halkın geleneklerini, göreneklerini, inançlarını, törelerini, törenlerini, sözlü ve yazılı ürünlerini, maddi kültür değerlerini içine alan, onu araştıran, inceleyen, yorumlayan bilim dalıdır. Bu bilimdalına İngilizcede Folklore, Almancada ise Volkskunde denmektedir.

Halkbilimi bugünün halk kültürü değerlerini araştırıp incelediği gibi geçmişin kültür değerlerini de araştırıp inceler. Karşılaştırmalar yaparak aradaki bağları, geçirdiği evrimi ve değişimi, bu gün aldığı biçimi ortaya koyar. Sınıflamalara girer. Bu anlamda geçmişle gelecek arasındaki ilişkinin kavranmasında önemli bir işlev görür. Ayrıca bir çok bilim dallarıyla yakın ilişkisi vardır.

Bu nedenle halkbilimi araştırmaları yapmak, halkın sorunlarını, çıkmazlarını, çelişkilerini, acılarını, psikolojisini, olaylar karşısındaki tutumunun, davranışının kaynağını, duygu ve düşüncesini, kısacası onun dünyasını tanımanın en iyi yoludur.

Çünkü halk doğrudan doğruya yaşamını, içinde bulunduğu üretim ilişkilerinden kaynaklanan somut koşulları kültürüne yansıtır. Bu nedenle "halkın sözcülüğüne başvurmak" onu çok yönlü, derinlemesine, sağlıklı bir biçimde kavramanın onunla kaynaşmasının, onun sorunlarının aydınlatmanın önkoşuludur.

Bu düşünceden yola çıkarız biz, Halkbilimi araştırmalarını halkını ve yurdunu seven, ona karşı sorumluluk duyan her aydının önünde kaçınılmaz bir görev olarak görüyoruz.

ANADOLU AĞIT GELENEĞİ

Ağıtlar acıların aynası, acıların türküsüdür. Bu nedenle en derin acıları ağıtlarda bulabiliriz. Anadolu'da ağıt söyleme geleneği çeşitli olaylar karşısında töreniyle birlikte oldukça yaygındır.

Anadolu insanı yaşamında karşılaştığı bir çok olaylarda acılarını ağıda döker. Bu ağıtlar zamanla dilden dile, telden tele toplum içerisinde dolaşarak, yeni yeni nakışlar vurulup çoğu zaman söyleyeni bile unutulmuş yaygınlaşır. Ayrıca ağıtların oldukça doku-naklı ve etkileyici ezgileri vardır. Bu yönüyle diğer türkülerden kolayca ayrılırlar.

Ağıt söyleyenler yaktıkları ağıtlarda somut durumu söyledikleri için genellikle kimliklerini belirtmez ve kişisel bir damga vuramazlar. Bu nedenle yakılan ağıtlar süreç içeri sinde değişmeler ve katmalara uğrayarak kolayca toplum malı haline gelir. Bu olguyu bir yerde doğal karşılamak gerekir. Çünkü bunlar halkın sözlü ürünleridir ve değişime her zaman açıktır.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla ağıt yakma olayı türlü şekillerde kendini gösterir.

1. Ölüm olayları karşısında söylenen ağıtlar. Bunlar eceliyle ya da ecelsiz genç yaşta zamansız ölümlere, gerek kan davası gibi benzeri nedenlerle düşman kurşunuyla, gerek çeşitli kazalardan, gerekse başka sebeplerden ölenlere karısı, anası, bacısı, nişanlısı, babası kardeşi, çocukları, akrabaları, yakınları ve kendisine saygı ve sevgi duyanlar tarafından yakılır.

I

DERVİŞ'İN AĞIDI

Bir kadının oğlu olan Derviş bir beyin kızıyla bir birlerini severler ve kaçarlar. Bu olaydan Derviş'e kinlenen bey aradan zaman geçtikten sonra pusuya düşürerek öldürtür. Bu ağıt da anası tarafından yakılır. Bunun üzerine ağıt da adı geçen Derviş'in eşkiyalık yapan dayısı Ali, beye kan kusturur. Onu öldürdükten sonra diğer beylerde düşman kesilerek yörede onların korkulu düşü haline gelir.

Anavarza at oynadı
Kana belenmiş göyneği
Kıyman aşiretler kıyman
Kör karının bir deyneği

Anavarza binekleri
Kurda benzer sinekleri
Ali sana gardaş demem
Yıkmayınca konakları

Oğlum kalmadı ocakta
Atım kalmadı bucakta
Ne yatarsın Derviş oğlum
Kuşluklayın ısıcakta

Derviş'in mendili ala
Bülbül konar daldan dala
Ben bakmaya kıyamazdım
Belemişler kızıl kana

II

AHMED'İN AĞIDI

Bir dul kadının tek oğlu olan Ahmet düşmanları tarafından pusuya düşürülerek genç yaşında öldürülür. Bu ağıdı gelinle, anası karşılıklı söylerler.

Gelin:
Şu Sis'inde günden yüzü
Açıldı mı top nergizi
Kalk anam oğlunu getir
Günde ağlatınm sizi

Ana:
Ehmed'im gelir birazdan
Çıkmaz otdan firezden
Ne sen aldın ne ben aldım
Elin aldığı mirazdan

Gelin:
Gara dutda gad'ağaçlar
Başında ötüşür kuşlar
Ayan olsun garib anam
Bir oğlunu öldürmüşler

Ana:
Efesini bana verin
Ben belime sokucuyum
Ehmed oğlum düğün kumuş
Ben halaya çıkıcıyım

Gelin:
Gozan'ın da üstü bucak
Ot biçerler kucak kucak
Sana diyom garib anam
Yanar m'ola batgın ocak

III

ÇANDO'NUN AĞIDI

Sarız'ın Kırkısarak köyünde arazi ve otlak yüzünden arasının açıldığı bir aileden birisini Çando vurarak dağa çıkar. Daha sonra devlet baskıları yüzünden teslim olmak zorunda kalır. Uzun süre hapiste yatar. Tutukluluk süresi bittikten sonra 1960'lı yıllarda Kayseri'de hasımları tarafından vurulur.

Sabahınan ayışığı
Işdıı beyim ışdıı
Beş adama bir demezdi
Her halde eli boşudu

Kale kaleye bakar
Ara yerde sular akar
Benim beyim çok yığittir
Müfrezeğe karşı çıkar

Pınar başı çifte direk
Kanlar attım kürek kürek
Vardım yiğidin başına
Buna hiç dayanmaz yürek

Yücenin otu kurusun
Engini sümbül bürüsün
Sana silah çevirenin
Kolları kökten kurusun

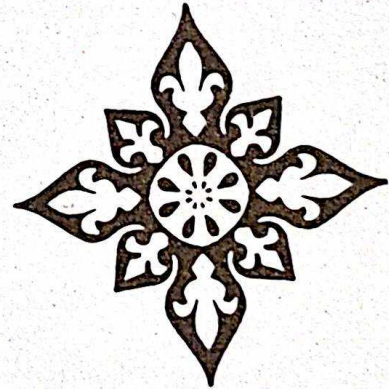
Pınarbaşı'dır elimiz
Sarız'dan geçer yolumuz
Bu zaman olmaz olaydı
Çift gelir bizim ölümüz

Gedik başından başına
Yel yağmur gelir karşına
Ne de yaman bildirmişler
Karakolda yüzbaşıya

Bırak deli gönlüm bırak
Kayseri'nin yolu ırak
Nazlı büyüttüğün çocuğu
Ellere verirler çıkar

Kırkısarak'ın önü yazı
Koyuna katarlar kuzu
Kapı kapı dolanıyor
Hemi oğlu hemi kızı

Sabah ile kuşlar öter
Sesini sesime katar
Bilmem kimler beddua etmiş
Ocağında baykuş öter

2. Çeşitli nedenlerden dolayı kişilerin kendilerine yaktıkları ağıtlar
Kişiler hastalık, ayrılık, hasretlik, yoksulluk, yalnızlık, çaresizlik, umutsuzluk, kimse-
sizlik gibi nedeşler üzerine kendisi kendisine yakar

I

Ağdın içeriğinden çocuğu olmayan varlıklı birinin yaşlılık döneminde söylediği anla-
şılmaktadır.

Ulusuyum ulusuyum
Ben gönlümün delisiyim
Öyle değil mi aşiret
Ben ilimin yarısayım

Ank suyunu geçti mi
Yiğitlerim ağlaştı mı
Alt'aydır akıyor kanım
Al at aklına düştü mü

Yergin gönlümü eyleyen
Köpükl' atımı bağlayan
Onu da bilin mi hanım
Uğrun uğrun çok ağlayan

Kara çadır orta direk
Kalmadı şu bende yürek
Melil melil ağ konağım
Şimdi buna sahip gerek

Ağ konakta çifte baca
Varamadım halin nice
Silkinip ata binerdim
Şimdi oldum küküm hoca
Şu malıma sahip gerek
Alnı kara perçimlice

Gel yeter yanımda otur
Söyleyim eksiğin bitir
Görmedim dünya çiçeğin
Git yayladan çiçek getir

Bacım gelmiş kağnyınan
Onu da duydum ağladım
Binboğa'nın kanyınan
Bu yıl da gönlüm eğledin

KÜÇÜK ÇINAR AĞIDI

Yoksulluk yüzünden yaylaya çıkamayan Kalaycıoğlu adında birinin söylediği ağıttır.

Yürü bre küçük çınar
Sana ağ'lar beyler iner
Her gelen dibine konar
Ta ezelden garibsin oy

Ulusun ezelden ulu
Her yana uzanmış kolu
Değince de garbi yeli
Bozularsın benim gibi oy

Naçar Kalayc'oğlum naçar
Göğüs vurup kanat açar
Sabah el yaylaya göçer
Sende kalın benim gibi oy

III

GELİN AĞIDI

Bulaşıcı bir hastalığa yakalanarak tek başına bir dama kapatılıp kimseyle görüştürülmeyen ve yemeği pencereden verilen bir gelin öleceği sıralarda bu ağıdı kendisine yakmış.

İnce gayınım gelişin
Dutar yakasın bitlerim
Alt'ay oldu ben yatalı
Arada kaldı itlerim

Yük yığarım esik esik
Dünyadan umudum kesik
Seni de göresim geldi
Beslediğim kara püsük

Osman ağam yetip gelir
Etek içerden sokulu
Gelin olup gezemedim
Zilifim yağlı kokulu

Gel bibi yanımdan otur
Ben deyim eğişim yetir
Bu yıl yayla yaylamadım
Get yayladan çiçek getir

Gabrimi derin eylen
Su sepin de serin eylen
Sabah sürmel'eşim gelir
Sağ bucağa yerin eylen

Ana cerrahım gelişin
Cerrahıma eyi bakın
Asbabım alan olmazsa
Ataşa da vurun yakın

Dizliyorum dizim dizim
İnneyi görmüyor gözüm
Arada kaldı arada
İki oğlum bir tek kızım

Gadanı alıyım ana
Dert delisi oldum gene
Kimseler gelmez yanıma
Gızların da bana döne

Evimizin uğru yazı
Yayılır garabaş kuzu
Seni de göresim geldi
Yal döktüğüm kara tazi

Gadanı alıyım bacı
Yüreğime değdi acı
Param yoktur verem alam
Cerrah vermiyo ilacı

3. Toplumu derinden etkileyen toplumsal- sosyal olaylara yakılan ağıtlar. Bu tür ağıtlar özellikle yoksulluk gibi zorunluluklar yüzünden gurbete çıkmalar, savaşlar, zorbalık ve kanla bastırılan başkaldırı, yönetici sınıflarla çatışmalar, kıtlıklar, kırgınlıklar, kıranlar, yıkımlar, yağmalar, çeşitli nedenlere dayanan bunalımlar, toplumu kırıp geçiren salgın hastalıklar gibi olaylar üzerine yakılır. Bu tür ağıtlarda başında bir kişi tarafından yakılmasına rağmen bu olaylar bütün toplumu doğrudan ilgilendirdiği için kısa sürede söyleni unutulurak bütün toplumun malı olur. Bu ağıtlar daha uzun yaşar ve daha geniş çevreye yayılır. Bunun çarpıcı örneklerini Çanakkale ağıtlarında, seferberlik ağıtlarında, Sarıkamış kırgını gibi açlıktan ve soğuktan donarak ölenlere yakılan ağıtlarda, Kozanoğlu ağıdı gibi 1863 kan ve zoralıkla bastırılan Türkmen isyanına yakılan ağıtlarda ve Yemen ağıtlarında görebiliriz.

Aradan bunca yıllar geçmesine rağmen bu ağıtlar bütünüyle çarpıcılığını ve etkileyiciliğini sürdürmektedir.

I

KOZANOĞLU AĞIDI

Bu ağıt 1863'te güney bölgesi Türkmenlerini zorla toprağa yerleştirip vergi ve asker almak isteyen ve aynı zamanda başka devlet saldırılarına karşı bölge savunmasında kalkan olarak kullanmayı amaçlayan Osmanlı'ya karşı Türkmenlerin isyan edip yenilmeleri ve Kozanoğlu Yusuf ağanın askerler tarafından süngülenerek öldürülmesi üzerine söylenmiştir. Kimi kaynaklarda Dadaloğlu adına yayınlanmıştır.

Kozandağı çatal matal
Arasında aslan yatar
Ünü büyük Kozanoğlu
Kürk geydirir at bağışlar

Çıktım Koazn'ın dağına
Kan dizleyi dizleyi
Yaralarım göz göz oldu
Cerrah gözleyi gözleyi

Kara çadır eğmeyinen
Önü çarpraz düğmeyinen
Kozanoğlu teslim olmaz
Beşbin atlı gelmeyinen

Çıktım Kozan'ın dağına
Bir göz attım otağına
Osmanlı'dan medet olmaz
Kaç kurtul Kozan dağına

Kıratım ürktü boşandı
Üzengi yere döşendi
Ne yatarsın Kozanoğlu
Düşman kılıcı kuşandı

Kozan dağı karlı buzlu
Etrafı gelinli kızlı
Gitme beyim öldürürler
O hayınlar dünden sözlü

Sürdürür atım sürdürür
Sürgüsü duman püskürür
Yiğitliğin şerefi cenk
Hem ölür, hem öldürür

Kozanoğlu oturuyor
Beylik toplar atılıyor
Ne durursun Kozanoğlu
Kan gövdeyi götürüyor

Kozan'a iller Kozan'a
Akıl ermez bu düzene
Öldürmüşler beyimizi
Yasak mezarın gezene

Kozandağı sis mi tutar
Altın tabak pas mı tutar
Kozanoğlu ölmeyinen
Avşar ili yas mı tutar

Şu Fek'e'nin hanımları
Kara bilmez alınları
Kör olasin Derviş Paşa
Hep dul ettin gelinleri

II

YEMEN AĞIDI (1)

Memed ve Memiş adında iki kardeşin Yemen'e gidip de geri dönmemesi üzerine bacıları tarafından yakılmıştır.

Gara çadır is mi tutar
Martin tüfek pas mı tutar
Ağlıyalım anam bacım
Elin kızı yas mı tutar

Günden yanı soldu m'Ola
Yerden yanı uldu m'ola
Mehmedimin ala gözün
Garıncalar oydu m'ola

Basma fista kirlenirse
Başda püskül fırlanırsa
Ya kimlere baba desin
Senin bebek dillenirse

Gitme Yemen'e Yemen'e
Garışın toza dumana
Mektubunu sal gardaşım
Bacını goyma gümana

III

YEMEN AĞIDI (2)

Ağıttan anlaşıldığı kadarıyla kocası Yemen'e gidip on sene dönmeyen bir gelin tarafından yakılmıştır. Osmanlı döneminde Yemen askerliği on sene idi. Gidenlerde genellikle geri dönemezdi.

Merhametsiz padişahlar askeri
On sene bekletiyorlar Hicaz'da
Genç iken kocadım yitirdim yarı
Soyka Yemen yiğit koymadı bizde

Ne olur karlı dağlar ne olur ne olur
Asker ağam gelse yarelerim ey'olur ey'olur

Padişaha söylen yarı göndersin
Bu kanunu bozup onu döndersin
On seneyi bir seneye indirsin
Hiç mi merhamet yok Sultan Aziz'de

Ne olur karlı dağlar ne olur ne olur
Asker ağam gelse yarelerim ey'olur ey'olur

Gelin ömrüm geçti ben mozuluyom
Saçlarımı ağ ördürdüm düzlüyom
On senedir asker yolu gözlüyom
Saçım ağardı fer kalmadı gözde

Ne olur karlı dağlar ne olur ne olur
Asker ağam gelse yarelerim ey'olur ey'olur

Gitme Yemen'e yemen'e
Yemen sıcak dayanaman
Tan borusu er vurulur
Sen Küçüksün uyanaman

Gitme Yemen'e Yemen'e
Yemen sıcak gayfe bişer
Asger talime çıkınca
Aceminin aklı şaşar

Tarlalarda biter gamış
Uzar gider vermez yemiş
Çöl Yemen'de can verenler
Biri Memed, biri Memiş

IV

SARIKAMIŞ AĞIDI

Birinci dünya savaşında Doğu Cephesinde Sarıkamış dağlarında açlıktan ve soğuktan donarak doksan bin asker ölmüştür. Yıl 1915'tir. Bu ağıt halk üzerinde çok derin etki bırakan bu korkunç ve acı olay üzerine yakılmıştır.

Sarıkamış ne aralı
Kim ölmüş kimi yaralı
Bunu duyan var mı ola
Yalan dünya kurulalı

Sarıkamış altın bulak
Soğanlı'yı biz ne bilek
Bizim uşak böyle gezer
Ağca zubun kara yelek

Ayşe bekar, Cennet bekar
Acemi talime çıkar
Dört oğlum sefer ağzında
Topalım kahrımı çeker

Battın Avşar kazaları
İbrişimin kozaları
Sarıkamış'ta kırıldı
Gonca gülün tazeleri

Uşak gitti sürüyünen
Asker kalkar boruyunan
Hangi eve vardım ise
Bir gelin var kanyınan

Yüzbaşılar, yüzbaşılar
Tabur taburu karşılar
Yağmur yağıp gün değince
Yatan şehitler ışılar

SEFERBERLİK AĞIDI

Seferberlik üzerine yakılan oldukça yağın ağıtlardan birisidir. Çeşitli derlemelerde Cingözoğlu Seyit Osman, çeşitli derlemelerde Emine kadın adına yayınlanmıştır.

Kaman'da uşak kalmadı
Redif gitti sürüyünen
Geceler yatılmaz oldu
Gelinlerin zaryınan

Şimdi aslanlar güleşir
Yiğitler kana bulaşır
İnşallah Hızır ulaşır
Al bayraklı Ali'yinen

Arzu'm ağlar, Gürcü'm ağlar
Ağ gelinler kara bağlar
Hep kapandı büyük evler
Koca kaldı kanyınan

Redifler de paydos olsa
Müjdeciler de eve gelse
Halil ağa'm kıra binse
Sülümen'in doruyunan

Arzu'mun beliği sırma
Haçça'nın da gözü sürme
Göleden kalktı bir çift turna
Ötüşüyor diliyinen

Eminem der aman aman
Üstümüzden kalksa duman
Bizim vatanımız Kaman
Mor sümbüllü koruyunan

Redifler tabyayı kazar
Çavuşlar bölüğü düzer
İnşallah gavur bozar
Peygamberin zoruyunan

4. Doğadan kaynaklanan felaketlere yakılan ağıtlar. Bu tür ağıtlar sel baskınları, su baskınları, kuraklık, yangınlar, depremler gibi olaylar üzerine yakılır.

I

Aşık Kırbyık'ın tarlasını sel basarak ekili, dikili ne varsa hepsini sel götürüyor. Köy yerinde geçimini emeğiyle temin eden bir yoksul için ağır bir yükür bu. Aşık Kırbyık'ta halini bu ağıt deyişle anlatıyor.

Sen Allah'sın ben bir kulum
Etme bana böyle zulüm
Bu tarla ki benim malım
Şahittir köyün hepsi

Cinini bana uydurma
Tarlamı sele oydurma
Çocukları aç koydurma
Zordur muhanet kapısı

Bu kadar binme dalıma
Merhamet eyle halıma
İşte aldım bak elime
Yedimde mevcut tapusu

Sürünü' mü sürdüm çölden
Kervanın mı kırdım belden
Kırbyık'ı koru selden
Bucaktan koptu tipisi

Ebu ecdadımdan kalma
Mülkümü elimden alma
Hududu ileri gelme
Hududu kudret yapısı

5. Özellikle düğünlerde kına gecesinde ve kız çıkarken ev içerisinde doğan boşluk ve üzüntüden dolayı kızın anası, bacısı, yarenleri, arkadaşları, yakını olan kadınlar tarafından bir takım geleneklere uyularak söylenir. Bu tür ağır- türkölere kız çıkarma, gelin yaşı, gelin ağıdı gibi isimlerde verilir.

I

Aşağıdaki ağıt-türkü Avşar Türkmeleri arasında söylenmektedir.

Kız anası kız anası
Başında mumlar yanası
İşte koyup gidiyorum
Büyük ev ıssız kalası

Bindirirler arap ata
Götürürler yönü öte
Savuşturun eşim kızlar
Yedi oluktan daha öte

Bindiğin atlar etlensin
Gittiğin yollar otlansın
İşte koyup gidiyorum

Kız anası nasıl katlansın

Elimi yuduğum pınar
Belimi verdiğim duvar
İlahı soykama kala
Dokuduğum cihaz çuval

Babam ekinin bitti mi
Kardeş ekmeğın arttı mı
İşte koyup gidiyorum
El kızı keyfin yetti mi

II

Bu ağıt-türkü Gaziantep Türkmenlerinde kına gecesi gelin evinde kızın başınada orada bulunan kadınlar ve kızlar tarafından hep bir ağızdan ağlaşılarak söylenir.

Altına attılar ağır cecimi
Boynuma taktılar yağlı sicimi
Tezin ağlatmayın gelin bacımı
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında duman mı durdu
Papucunun içine yılan mı girdi
Emmin uşağına kıran mı girdi
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında bir kuşum kaldı
Kergahlar üstünde nakışım kaldı
Bacısı güzelden bir eşim kaldı
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Eliyin kınası çamurdan m'ola
Gözüyün sürmesi kömürden m'ola
Anayın yüreği demirden m'ola
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında ekerler küncü
Ekerler biçerler severler genci
Genç bana göndermiş ayva turuncu
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında bir kuş olaydım
Kergahlar içinde nakış olaydım
Gelene gidene bir eş olaydım
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Şu dağın ardında üç ağaç incir
Elinde kelepce boynunda zincir
Sıkma kelepceği kolarım incir
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

Anan seni Has dağından haslamış
Zülüfünü gül dalında ıslamış
Anan seni iller için beslemiş
Ağlama kız gelin yazın bu imiş

6. Çeşitli amaçlar doğrultusunda savaşım vererek toplumu ve dönemini etkileyen belli kişi ya da kişilere yakılan ağıtlar. Butür ağıtlar daha çok o kişilerin düşüncesine ve savaşımına yakınlık duyan kişilerce yakılır.

I

Bu ağıt Pir Sultan'ın asılması üzerine müridi Kul Himmet tarafından yakılmıştır. Bilindiği gibi Pir Sultan 16. yüzyılda alevilere korku, gözdağı ve yılgınlık verebilmek amacıyla Sivas'ta Hızır Paşa tarafından asılmıştır. Ağıttan anlaşıldığı kadarıyla Pir Sultan'ın asılması sırasında Kul Himmet orada değildir.

Mekan mı tutttun bu gurbet illeri
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli
.....görsem sorayım sinleri
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Turna gibi kanadı var, yolu var
Fizahı var, firkati var, ünü var
Ölümün elinden çokca gamı var
Görmedim Pirimi dertliyim dertli

Niyaz kılın Pir Sultan'a Pirime
Her kul dayanır mı böyle zulüme
Zayıf Yusuf melhem etsin yarama
Görmedim Pirimi dertliyim dertli

Hüseyin Ova'nın gen olur yazı
Samah tutuyormu gelini kıızı
Bir haber vereydin Hüseyin Gazi
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Abdal Ata tekkesine varalım
Elvan Çelebi'ye yüzler sürelim
Koyun Baba'ya bir peyik salalım
Görmedim Pirimi, dertlitim dertli

Bu imiş kısmetim, bunda Mevla'dan
Pirime kimler kıydı hey yaradan
Bizi sevindirir bir gün ağladan
Göremedim Pirimi, dertliyim dertli

Mehmet Dede Sultan, erlerden okun
Karpuzu Büyük'ten güleri sokun
Var imdi düşmanlar, kınalar yakın
Görmedim Pirimi, derliyim dertli

Kızıl Deli imdadıma gelindi
Şah-ı Haydar, ahvalimden bilindi
Çoban Baba'ya garibi sorundu
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Molla Hünkar, Umur Sultan varyom
Depreşir yaraya melhem arıyom
Baba Kaygusuz'u nerde soruyum
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Sahap çıkmadım da verdi Mısır'ı
Bilin, Mısır'ının çoktur kusuru
İmam ALİ imiş erin aslı
Görmedim Pirimi, derliyim dertli

İmam Hasan sır içinde sır idi
.....
Erler, imdat eylen, gönül farıdı
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

İmam Hüseyin'in makamı kanda
Üstünde irahmet inmez mi günde
Pirim, kula himmet, imdat etsin de
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Vardım idi de İbrahim Halil'e
Erler niyaz kılın İmam Zeynel'e
Soralım Veysel'e, Yemen iline
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Gelindi varalım Acem Şahı'na
Kimidi sır veren İmam Bakır'a
Sordum bulamadım İmam Cafer'e
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Eba Müslim teberini alıyor
Himmet eylen, İsa gökten iniyor
Elalem Musa Kazım da biliyor
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Şit Peygamber evladına Hu, dedi
Güruh Naci silsilesi, bu dedi
Muhamet Taki, Naki'ye su, dedi
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Hasan Askeri'den bulak miracı
Bostan Kulu'yunan Er Kara Hacı
Teslim Abdal, Derviş Ali davacı
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Abdal Musa kalemini çalınca
Çok çağırdım , üşermedi yalınca
Hesabımız görek Mehdi gelince
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Şeyh İbrahim, Şeyh Hasan'ın gülüdür
Ali Baba, Hubuyar'ın yaridir
Er Aslanoglu'nu dersin Ali'dir
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Gelindi varalım Hoca Bodu'na
Ak Hoca yardımcı ikrar güdene
Çeltekk Baba yardım etmez la diyene
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Şeyh Nurset Tekkesi'ni unuttuk
Allah'ım şu dünyayı da kuruttuk
Dikin kefenimi, suyum ılttık
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Denizli Baba'nın açıktır çiçeği
.....
Ya Seyyid Zelhaddin, erin gerçeği
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Uyan Balım Sultan, halim pek yaman
Hacı Bektaş Veli göndersin iman
Benim güttüğüm yol Sahib-i Zaman
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Görelim, yitiği buldu Kul Himmet
Yerden, gökten evvel Ali, Muhammed
Bendenin sorduğu bir zat-ı sıfat
Görmedim Pirimi, dertliyim dertli

Bu ağıt- deyiş 16. yüzyıl ozanı Koyun Abdal tarafından Kalender Çelebi üzerine söylenmiştir. Hacı Bektaş soyundan olan Kalender Çelebi 1526'da Osmanlı tarafından yapılan haksızlık, zulüm, zorbalık ve yoksulluğa dayanamayıp köylüleri, yoksul Türkmenleri Osmanlı'nın deyimiyle " bir bölük çırılçıplak"ı çevresine toplayarak isyan etmiştir. İsyan başlar başlamaz otuz bin kişi toplanmış, daha sonra ellerinden dirlikleri alınan sipahilerinde katılmasıyla oldukça genişlemiş, üzerine gelen Osmanlı güçlerinin de yene rek büyük bir halk hareketi niteliğine bürünmüştür.

Fakat Osmanlı dirlikleri ellerinden alınan sipahilere dirliklerinin geri verileceğini vaad etmesiyle sipahiler ayrılmış ve Kalender Çelebi saflarında çözülme başlamıştır. Sonunda kendine son derece bağlı bir bölük çevresiyle kalan Kalender Çelebi Osmanlı güçlerine yenilmiş, kendisinin ve arkadaşlarının başı kesilmiştir.

Bu ağıt- deyiş içeriğinden anlaşıldığı kadıyla isyanın başlangıç döneminde söylenmiştir.

Ağıt- deyişin başında geçen "Şah" kavramı Aleviler tarafından haksızlığı, yoksulluğu, zorbalığı, zulmü ortadan kaldıracığına, barış, eşitlik ve adalet sağlayacağına inanılan bir kurtarıcı güçtür, doğruluğun simgesidir. Pir Sultan'da asılacağı sırada "Ben bu yayladan şaha giderim", Açılın kapılar şaha gidelim" " Katip arzuhalim şaha böyle yaz" demez mi?... Kimileri bunu yanlış bir şekilde yorumlayarak İran şahları olarak anlamaktadırlar.

Seni Şah'a gider derler
Gel gitme güzel Kalender
Atan anan yüzü suyun
Terketme güzel Kalender

Yedilmez oldu yedekler
Kurulmaz oldu otaklar
Harp oldu kaldı çıraklar
Gel gitme güzel Kalender

Hacı Bektaş değil m'atan
Hünkar Veli değil m'öten
Kerbela da mekan tutan
Gel gitme güzel Kalender

Bölük bölük oldu beyler
Dikildi sayvanlar tuğlar
Koyun Abdal durmuş ağlar
Gel gitme güzel Kalender

Sen Hacı Bektaş gülüsün
Şu aleme dopdolusun
Sen de bir erin oğlusun
Gel gitme güzel Kalender

AĞITCILAR

Bugün Anadolu'da ağıt yakma durumunu genel olarak ağıt yakılan olaylar belirlemektedir. Bazı yörelerde genellikle ölüm olayları karşısında sadece kadınlar ağıt yakmasına karşın, bazı yörelerde ise erkeklerde ağıt yakabiliyorlar. Fakat bu gibi olaylarda ağıtın yakılma yeri ve zamanı değişik. Birisi genellikle (özellikle kadınlar tarafından yakılanlar) ölünün başında tören içerisinde belirli bir geleneksel devinimle, diğeri ise yaygın olarak ölüm anından daha sonraları yakılmaktadır.

Bunun dışında birde ağıtçı denilen ağıt söylemeyi kendine meslek edinmiş doğaçtan iyi ağıt yakan kadınlar var. Bunlar doğrudan kendisini ilgilendirmese bile bir çok olaylar karşısında ağıt söylemektedirler. Hatta ölüm olaylarında ki (çok zaman özel olarak götürülürler) yabancı yerlerde yaktıkları ağıtları ağıtlarda emeklerinin karşılığı olarak belli bir ödeme yapılır. Böyle ağıtçıların ağıtları genellikle sağlam bir kurguyla birlikte derin bir etkileycilik ve çarpıcılığa sahip.. Sanırım bu durumu ağıtçılığı meslek edinen kadının bu alandaki geniş birikimine ve ustalığına bağlamak gerekir.

AGITLARIN ÖLÇÜSÜ VE YAPISI

Halk ağıtlarının ölçüleri genellikle ezgiyle söylenen diğer halk türkülerinde olduğu gibi yedi, sekiz ve onbir hecelidir. Fakat yaygın olarak sekizli hece ölçüsüyle söylenen türküdür.

Ağıt söyleyenler yörelerindeki ya da kendilerinden önce söylenmiş ağıtlardaki söz kalıplarından geniş ölçüde kullanırlar. Bunun dışında ağıtcılar çoğu zaman ilk dizelerle değineceği asıl konuya bir çeşit hazılık, bir çeşit giriş yaparlar. Bazı ağıtlarda ilk dizelerin konuyla ilgisi ya çok az, ya da uzaktan çağrışımlar vardır. Konu edilen olaylarda şu veya bu şekilde bilmekte ağıtı anlamayı kolaylaştırır.

AGIT GELENEĞİNİN KÖKENİ

Ağıt geleneğinin kökeni oldukça eskilere dayanmaktadır. Fakat ne yazık ki o dönemlerden bize ulaşan ağıt metinlerinin sayısı oldukça sınırlıdır. Ancak onlarda yazıya geçebilenlerdir. Sanırım bu durumu ağıtların daha çok sözlü gelenekte yaşamasının doğal sonucu saymak gerekir. Eski ağıt ve yas geleneğiyle bugün ki ağıt ve yas geleneği arasında çok önemli bir biçimde benzerlikler vardır. Bunu o dönemlerden kalan yazıtlardan, sözlüklerden, tarih kitapları, seyahatnameler, destanlar, çeşitli halk hikayeleri gibi benzeri belgeler ve kaynaklardan izlemek mümkündür. Eski dönemlerde ağıtlara SAGU, yas törenlerinde ise YUG denmektedir. Buna Divanı Lugat-ı Türk gibi türkçenin bilinen en eski sözlüğünde ve Orhun yazıtlarında rastlıyoruz.

Anadolu'daki yas biçimiyle davranışların çok ilginç bir benzeride Dede Korkut kitabındaki Bamsı Beyrek boyunda (öykü) görülmektedir. "Yarınasın, yarçımasın (yüzü gülmesin, yetip onmasın) ol mel'un hemen yedi yüz fakir ile yıldı (at koşturdu). Beyrek ap alaca gerdeği içinde yeyip içip bihaber otururdu. Dün (gece) uykusunda kafirler otağa koyuldu, bunlar gafil.

Nayibi kılıcın sıyırdı, eline aldı, benim başım Beyrek'in başına kurban olsun, dedi. Naib paralandı, şehid oldu. Derin olsa batırır, kalabalık korkutur, at işler er öğünür, yayan erin umudu olmaz. Otuzdokuz yiğit ile Beyrek tutsa gitti.

Tan attı, gün doğdu, Beyrek'in atası, anası baktı gördü kim gerdekhane görünmez olmuş. Ah ettiler, yakalarını çak ettiler, akılları başlarından gitti. Gördüler kim uçarda kuzgun kalmış, tazi dolaşmış yurtda kalmış. Gerdek paralanmış, yere düşmüş, Naib şehid olmuş.

Beyrek'in babası kaba sarık (mı) götürüp (kaldırıp) yere çaldı, tarttı (çekti) yakasın yırttı, oğul oğul deyip böğürdü, zanlık kıldı (inleyip ağladı). Ağ bürçekli (perçemli) anası buldur buldur ağladı, gözünün yaşın döktü, acıttırmak ağ yüzüne çaldı, al yanağın tarttı (çekti), yırttı, kargı gibi kara saçını yoldu, ağlayıp sıklayıp evine geldi. Bay Büre Beyin dünlüğü ban altın (büyük) evine şiven girdi. Kızı gelini kas kas gülmez oldu. Kızıl kına ağ eline yakmaz oldu. Yedi kız kardeşi ağ çıkardılar, kara donlar giydirdiler. Vay beyim kardeş, muradına maksuduna ermeyen yalnız kardeş deyip ağladılar, böğ-rüştüler.

Beyreğin yavuklusuna haber oldu. Banı çiçek ağ kaftanın çıkardı, karalar geydi. Güz alması gibi al yanağını tarttı (çekti), yırttı.

Vay al duvağım eyesi (sahibi),

Vay alnım başım umudu,

Vay şah yiğidim, vay şahbaz yiğidim,

Doyunca yüzüne bakmadığım Hanum yiğit,

Kanda (nereye) gittin beni yalnız koyup canım yiğit ?

Göz açıp gördüğüm,

Gönül ile sevdiğim,
Bir yastıkda baş koyduğum,
Yoluna öldüğüm, kurban olduğum
Vay Kazan Beyin ınağı (yoldaşı),

Vay kalın (kalabalık))ğuzun imrencesi Han Beyrek, deyip zarı zarı ağladı.
Bunu işidip Kıyan Selçuk oğlu Deli Dünder ağ çıkardı, kara giydi. Beyreğin yar ve yoldaşları ağ çıkarp karalar giydiler. Kalın Oğuz beyleri Beyrek için azim (büyük) yas tuttular, umud üzdüler."

Beyrek öldü sanısıyla burada görülen gerek yas biçimi, gerek davranışlar, gerek yas rengi, gerekse ağlamalar sırasında söylenilen sözler ve ağıtlar ayrıntılarına varıncaya dek, bugün ki Anadolu'da görülen biçimiyle önemli ölçüde benzerlik göstermektedir.

Burada ki söz kalıpları yer yer günümüzde yakılan ağıtlarda da götürülmektedir. Aşağıdaki ağıtlardan ilkinin kocası Almanya'da ölen bir kadının ağzından tam ölüm olayının olduğu gün derledik. İkinci ve üçüncü ağıt ise İsmet İmamoğlu tarafından İnevi' de derlenmiştir.

I

Teknemde bir ekmeğim
Evimde orta direğim
Bir evin bir umudu
Ocağımda ataşım oy oy
Beni arada koyun oy oy
Kurbanlar olduğum
Yoluna öldüğüm
Gözümün ışığı oy oy
Soframın kaşığı oy oy
Elim ayağım kırıldı
Kolum kanadım kırıldı
Bu derde nasıl dayanam oy oy
Arada garib kaldım oy oy

2. Ölen kişiye **bacısı** tarafından yakılan ağıt.

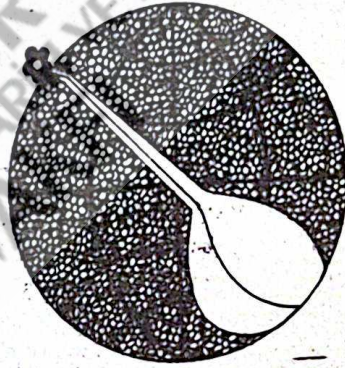
Nerde olur meskeniniz iliniz, uğramazmı dos köyüne yolunuz, gine koydun gittin bizi yalınız, Babamın oğlu, babamın oğlu.

.....
Kova kova indirdiler yazıya, tut ettiler al kınalı taziya, canı başı kaygısından benim kardaş bakamamış kuzuya, Kökeni körpe kuzulu kardaşım, Yazısı devre yazılı kardaşım, Babamın oğlu, babamın oğlu.

Odasına vardım odası ıssız, güğümüne vardım güğümü susuz, yavrularına vardım yavruları öksüz, Kökeni körpe kuzulu kardaşım, Babamın oğlu, babamın oğlu.
Arkam kalem kardaşım, koyu gölgem kardaşım, senin edeceğin bu muydu kardaşım ?
çardağına kurban olduğum Ahmet.....

.....
3. Ölen kişiye **karısı** tarafından yakılan ağıt.

Bugün günlerden pazardır pazar, açma yorganını yareler azar, duyarsa yavrular ağlar şır cozar. Ağam, ağam, uyan ağam.

Kürkçüler kürküm boyar, terziler yakasın oyar, uyan ağam uyan , belki yavrular duyar.
Ağam ağam, uyan ağam.

Develikte develerin bozular, merhem olmaz yarelerim sızılar, boynu bükük kalır duvar dibinde, anasız büyüyen emlik kuzular, babasız büyüyen körpe kuzular. Ağam, ağam, evdeşim ağam, söyleşim ağam

Enginli yükseli oturan beyler, sert söyleyip eksiğini yitiren beyler, Hani bizim çobanımızı tutanlar ? Hani bizim seçimimizi yapanlar ? Seçimini eller yapıyor ağam, davarını eller sayıyor ağam.

Atıma binip de haylamayım mı, gelenden geçenden soylamayım mı, beğim ölmüş ağam ölmüş ağlamayım mı, yiğit Ahmet ölmüş ağlamayım mı? Uyan ağam uyan ağlamayım mı? Evdeşim ağam, söyleşim ağam.

Bu ağıtlarda ki söz kalıplarında yapısı, uyak düzeni ve söyleyişteki özellikler bakımından Dede Korkut kitabındaki ağıtlar ve söyleyişlerle oldukça ilginç yakınlık ve benzerlikler taşımaktadır.

Ayrıca bugünde aşağı yukarı bütün Anadolu'da yas rengi koyu, özellikle karadır. Bu yas renginin kara oluşu ve yas törenlerinin varlığı Orhun yazıtlarında da görülmektedir. Bu da göstermektedir ki kültürler hiç bir zaman yok olmazlar. Biçim değiştirerek, koşullara uygun yeni şekillere girerek nesilden nesile varlığını sürdürürler.

KAYNAKÇA

Atalay, Besim (Haz.) : Divanü Lugat-it Türk Tercümesi Cilt I Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara 1939 Cilt II T. D. K. Yayınları Ankara 1940 Cilt III T. D. K. Yayınları Ankara 1941

Atalay, Besim (Haz.) Divanü Lugat-it - Türk Dizini T. D. K. Yayınları Ankara 1943

Avcı Haydar: Hançılı Köyü ve Çevresinde Ağıt geleneği Türk Folkloru Yayınları İstanbul 1986

Aydemir, Orhan: Avşar Ağıtları Türk Folklor Araştırmaları C. 8 Sayı 177 İstanbul 1964

Bayrak, Mehmet: Eşkiyalık ve Eşkiya Türküleri Yorum Yayınları Ankara 1985

Bilge, Fahri: Kalender Vak'ası ve Koyun Abdal Erciyes Kayseri Halkevi dergisi 1941

Esen, Ahmet Şükrü: Anadolu Ağıtları İş Bankası kültür yayınları Ankara 1983

Göğceli, Kemal Sadık: Ağıtlar Adana Halkevi yayını Adana 1943

Gökyay, Orhan Şaik : Dedem Kokudun Kitabı Bakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür yayınları İstanbul 1973

Hızarcı, Suat : Dede korkut Kitabı Varlık yayınları İstanbul 1962

Işık, Mahmut : Afşarlar Kardeş Matbaası Ankara 1963

Koz, Sabri : Elbistan ve Adana yöresinden Ağıtlar Boğaziçi Üniversitesi Halkbilimi Yıllığı İstanbul 1975

Kurgan, Şükrü : İzahlı Eski Metinler Antolojisi Maarif Matbaası Ankara 1943

Okay, Haşim Nezihi : Köroğlu ve Dadaloğlu May yayınları İstanbul 1970

Özbaş, Ömer : Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar Gaziantep Kültür Derneği yayınları Gaziantep 1958

Öztelli, Cahit : Evlerinin Önü Halk Türküleri Özgür yayın- dağıtım İstanbul 1983

Öztelli, Cahit : Pir Sultan'ın Dostları Özgür yayın- dağıtım İstanbul 1984

Yaşar, Kemal : Bir Bulut Kaniyor Tekin yayınevi İstanbul 1979

Yaşar, Necmi : Kuzey Çukurova Kozan Yöresi Ağrıları II. Uluslararası Türk Folklor kongresi Bildirileri II. Cilt Halk Edebiyatı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları Ankara 1982

Yedekçioğlu, Kazım : Kırbıyık'ın Tannı'ya Yakarması Türk Folkloru C. 3 Sayı 35 İstanbul 1982

OSMAN DAĞLI'DAN MEKTUP VAR

Merhaba...

Halk Ozanı Dergisi'nin çıkışını olumlu karşıladım. Bu bizim ihtiyacımızdır. Armut satanların bile dergisinin olduğu bir çağda, toplumsal yaşamın bir parçası olan halk ozanlarının neden bir kaç tane yayın organı olmasın? Bu nedenle Halk Ozanı'nın çıkışını yürekten alkışlıyorum ve destekliyorum. Geçmişte olduğu gibi, günümüzde de bir yığın sanatla, kültürle ilgili dergiler çıkmaktadır. Bunların çoğunluğu alışlagelmiş bir tekdüzelik içerisinde. Bu dergiler doyurucu olmayan, bir takım belirli çevrelerin dışına taşamayan, kısır, verimsiz bir şekilde sürdürülmektedir.

Halk Ozanı Dergisi'nde, çıkışında bizim beklediğimizin dışında aynı kategoride, bir takım ozanların şiirlerinin yayınlanması, doyurucu olmayan bazı röportajlar, içerik ve biçim açısından kuru bir öz taşımakta.

Halk ozanlığı gibi bin yıllar öte, toplumsal olayların özünden doğan bir kurumun daha ciddi bir şekilde ele alınması gerektiği görüşündeyim. Bu nedenle Halk Ozanı Dergisi'nin çıkış nedenlerine değil, genel yeterliliklerine eleştirel bir gözle yaklaşıyorum. Örneğin: Halk ozanlığı ve günümüzde halk ozanları tartışılmalı. Bu görevinde yine halk ozanlarına düştüğü kanısındayım. Bu nedenle bazı ozanların Halk Ozanı Dergisi'nde yayınlanan şiirleri ve yazıları hakkında ayrı ayrı eleştirilerim olacak. Öyle ki, hangi halk ozanının "denek taşı", hangisinin binek taşı, hangisinin Pir Sultan ve hangisinin Hızır, hangisinin Pir Sultan'ın izinde, hangisinin günümüzün Hızır'larına selam çaktığı dergi kanalıyla okuyucunun gözleri önüne açık bir biçimde sergilenmelidir. Bu tür eleştirilerin yapılması, tartışılması ve gerçeğin meydana çıkarılması öncelikle HALK OZANI DERGİSİ'nin görevidir. Aynı zamanda bu konuda bütün ozanlar ve ozanlık olayına ilgi duyan aydınlar kendilerini sorumlu hissetmelidirler.

Sonuç olarak halk ozanlığına karşı her türlü soy-suz saldırının mahkûm edilmesi, halk ozanlarının birlik ve dayanışma ruhunun geliştirilmesi, halk sanatının korunması konularında gelecek sayılarda görüşlerimi anlatacağım.

OSMAN DAĞLI

Selamlar, başarılar...

OZAN ŞAFK KREFELD'DE OZAN NURŞANI İLE KONUŞTU

-Sayın Nurşani,bize ve okuyuculara
Sayın Nurşani,bize ve okuyuculara kendinizi tanıtır
mısınız?

-Gaziantep'in İslahiye kazasının Sakçagözü nahiyesin-
de yoksul bir rençberin oğlu olarak 1959 yılında dünyaya
gelmişim.İlkokulu kötü ve zor şartlar altında bitirdim.Ço-
cukluğumdan beri müziğe karşı ilgim vardı.Malum diğer ozan-
lar gibi bende sazı Bektaşî geleneğiyle yani pratikten öğ-
rendim.Hatırladığım kadarıyla 1969 da ilk defa sazı elime
aldım.Saz çalmaya başladıktan bir süre sonra şiir yazma
tutkusu da bende başladı.Önceleri sevda ve hasret türküle-
ri çaldım söyledim.Türkiye'deki korsan kasetlerimin için-
de bunun en iyi örnekleri bulunmaktadır.1979'un sonuna ka-
dar Türkiye'de,1980'den sonra da Avrupa'da bu sürgün şart-
larında sanatımı sürdürüyorum.

-Memlekette ve burada yazdıklarınız arasında ne gibi
bir fark görüyorsunuz?

-Türkiye'de iken olayların içinde,bazen yaşıyor,ba-
zen de anında duyuyorduk.Olaylar sıcaklığıyla türkülerini-
mize yansiyordu.Burada ise Türkiye'dekinden çok farklı.O-
layları uzaktan-dışardan takip ediyor,ediyoruz.Yani hakim
güçlerin açıklamalarıyla,yada gelen gidenlerin anlattıkları-
yla yetinmek zorunda kalıyorum,kalıyoruz.Böyle olunca o-
laylara bakış açımızda yüzeysel olmaktan ileri gitmiyor.
Buda türkülerimize yansıyor,aldığımız bilgiler oranında da
türkü üretiyoruz.Ama buda bence yeterli ve doyurucu olma-
makta...

-Tarihe mal olmuş ozanlardan en çok hangisi sizi etki-
lemektedir?

-Sana saza nasıl başladığımı sorduğunda cevap olarak
saza Bektaşî geleneğinde olduğu gibi başladığımı söylemiş-
tim.Yani ben sazla birlikte PİR SULTAN'ı,ŞAH HATAİ ve di-
ğer Bektaşî ozanlarının deyişlerinin etkisiyle yetiştim,
onlardan etkilendim.

-Günümüz ozanları hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Günümüz ozanlarına gelince:Osmanlı döneminden yüzyılın atom çağına,günümüze kadar tarih araştırmalarında yüzün üstünde ozanın idam edildiği görülür.Günümüzde ise hapse atılmakta,kurşunlanmakta ve halk adına egemen güçler ve onların simgesi devlet yazarların,şairlerin idamını istemektedir,sürgüne gönderilmektedirler.Yani egemen güçler ve onların simgesi devlet,sanatçılara karşı sindirme ve yoketme politikası uygulamaktadır.

Günümüz ozanlarının,Avrupa'da yaşayan sürgündeki sanatçıların durumları açıkça ortadadır.Sen de bunu iyi bilmektesin.Biz ozanların Avrupa'da sanatını sürdürebilmesi için aşması gereken en büyük engellerden biri maddi sorundur.Sanatçıların düzenli bir şekilde eserlerini çıkarabilmesi için maddi olanaklara ihtiyaçları vardır.Bugün kaset çıkartmak için para bulamayan ozanlar bulunmaktadır içimizde.Bunlar geniş kitlelere sesini duyuramamaktadır.Bu ozanlar yalnızca konser-gecelerde türkülerini söylemekte ve sadece cep harçlığıyla yetinmektedirler.Bu da Avrupa'daki konser-geceleri düzenleyenlerin geleneği olmuştur.Ozanın sadece yol parasını vermek ve üstüne basa basa da "sen devrimci bir ozansın" demekle yetiniliyor.Bu biz sanatçıları zor duruma düşürüyor.

-Son olarak bize ve okuyucuya duyurmak istediğiniz bir mesajınız var mı?

-Biz Avrupa'daki yaşayan tüm kültür-sanat alanındaki sanatçıları içine alacak,siyasi parti ve görüşlerin denetimi dışında oluşturulacak kalıcı ve halkın malı olacak bir "sanatçılar birliği"nin oluşturulmasından yanayım.Bu birliğin oluşturulmasında isteyerek katılmaya ve her türlü görevde yer almaya hazırım.Yukarıda anlatmak istediğim şudur:Bir ozanın,şairin,yazarın,çizerin,ressamın v.d. elbetteki siyasi düşüncesi,bir görüşü vardır.ve olması da gerekir.Ama bu düşüncelerin yukarıda belirttiğim gibi oluşturulacak bir "sanatçılar birliği"nde çarpışmaması gerekir.Böylesi bir birlik bizim evimiz,yuvamız olmalıdır.Bu evi,yuvayı yıkmayı değilde aksine bu yuvayı güçlendirmeyi,taş üstüne taş koyarak tanınmış yada tanınmamış sanatçılarımızı bu birlik etrafında toplamayı hedef alan bir "sanatçılar birliği"nden bahsetmekteyim.Beni seven tüm dostara bol bol selamlar.

SONRADAN GÖRME

İyice azıttı çığırdan çıktı
Canımı çok sıkar sonradan görme
İnsanlık adına ne varsa yıktı
Hatır gönül yıkar sonradan görme

Oldukça ukâla kendinden emin
Daima pisliğe hazırlar zemin
Kendi çıkarını etti mi temin
Kulaklarını tıkar sonradan görme

Yırtık giyerdi, kürkü görünce
Doları, frankı, markı görünce
Güya aramızda farkı görünce
Dönerde ters bakar sonradan görme

Ne imiş insanlık, ne imiş hatır
Dosta, akrabaya yazmaz bir satır
İstersen doğruyu gözüne batır
Yine karşı çıkar sonradan görme

Bozuk düzen onu nasılda atmış
Gözünü boyayıp böyle avutmuş
Azıcık gurur vardı onu da satmış
Sakar oğlu sakar sonradan görme

Bilmem ki, nedir bu delinin zoru
Aman ha Düşkününü kendini koru
Aklıma geliyor şöyle bir soru
Seni kimler takar sonradan görme

DÜŞKÜNO

OZAN CAN YOKSUL'un yeni eseri İNSANLIGIN TÜRKÜLERİ
TOHUM YAYINLARI'nca basıldı. Can Yoksul kitapta halk
şiirine yeni bir soluk katıyor. Tüm ozan arkadaşlara
ve halk şiirine ilgi duyanlara öneririz.

YABANEL YAYINLARI tarafından çıkartılmış olan YABANEL-
DE HALK OZANLARI adlı derleme tükenmek üzeredir. İste-
yenler dergimiz adresinden edinebilirler. 5-DM.

PIR SULTAN

Hani Pir Sultan'ı sevenler hani
Onun hırkasını giyen giyene
Senede bir defa anarız onu
Neden anıyorsun diyen diyene

Karaduman aydınlığı karartmış
Kırmızı güllere değmiş sarartmış
Sanki Pir Sultan'ı onlar yaratmış
Onun mirasını yiyen yiyene

Kemteri'nin kan-yaş akar gözünden
Utanırım şu Sivas'ın düzünden
Yürüyormuş Pir Sultan'ın izinden
Zalıma boynunu eğen eğene

KEMTERİ

SANAT DERGİLERİ

SANAT 87

İsmail Yıldırım
105 Rue Faubourg du
Temple 75010 Paris

Parantez

Adalbert Str.23-a
1000 Berlin 36

Yazın

Mainzerland Str.147/V
6000 Frankfurt 1

Dergi

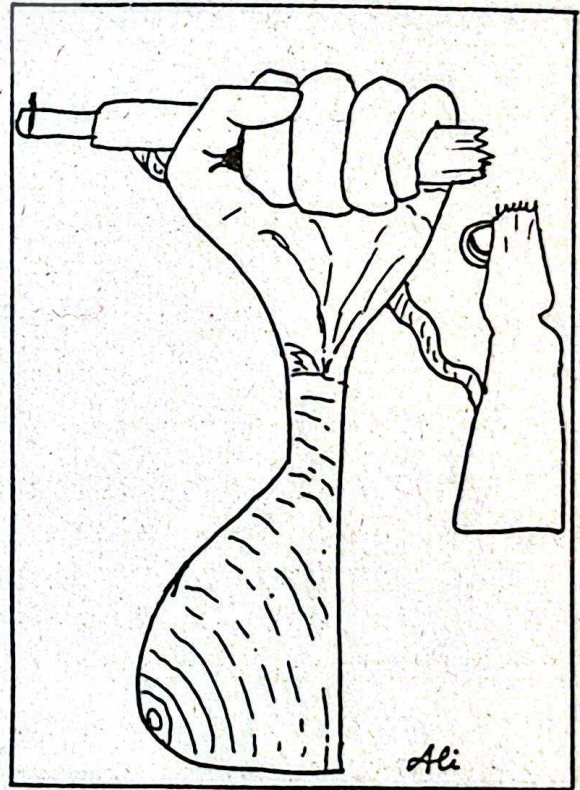
Hansa Str.86
41 Duisburg 1

İletişim

Postbus 535 2501 C M
Den Haag-HOLLAND

Arkadaş

Eifel Str.35
5000 Köln 1

YABANEL YAYINLARI VERLAG IN DER FREMDE

- Yabanelde Halk Ozanları 5,00
- Zulada Kalan Türküler (Tükendi) 6,00
Can Yoksul - Şiirler -
- Halk Denir Adımıza 6,80
Vedat Kayacık - Şiirler -
- Saatçi Parmakları Vardır Hazzın 7,50
Yücel Sivri - Şiirler -
- Acılar Toprağımdır 11,80
Vehbi Bardakçı - Öyküler -
- Bir Ekmek Var Orada 7,80
Fethi Savaşçı - Şiirler -
- Ayva Kokulu Ev 7,80
Fethi Savaşçı - Öyküler -
- Irgatoğlu Atçalı Kel Mehmet 4,80
Özkan Mert - Destan -
- 10 Türk Masalı 9,80
Adnan Binyazar
- Zaman İçinde Değişim 6,-
Alev Demir

YABANEL YAYINLARI
Oranienstraße 188
1000 Berlin 36

Güney Filmcilik Yayınları Yılmaz Güney'in Kitapları

Boynu Bükük Öldüler	DM 17,50
Soba, Pencere Camı,	
İki Ekmek İstiyoruz	DM 15,50
Sanık	DM 10,50
Salpa	DM 9,50
Hücrem	DM 9,50
Oğluma Hikayeler	DM 8,00

R Ü Ş V E T

Bu dünyada daim yenik düşersin
Rüşvet alıp rüşvet vermedi isen
Enayidir ismin, ahmak yaşarsın
Rüşvet alıp rüşvet vermedi isen
Nüfusta kaydına baktıramazsın
Karakolda işi söktüremezsın
Ölümcül hastana baktıramazsın
Rüşvet alıp rüşvet vermedi isen
Dolmuşun var ise deynekçiyi bul
Kapıcıdan geçer mahkemeye yol
Hak yerine hava alırsın bol bol
Rüşvet alıp rüşvet vermedi isen
Sigaradan başla milyonları say
Her şey mevzuata uygundur hay hay
Şu anayasanın vay haline vay
Rüşvet alıp rüşvet vermedi isen
Rüşvete âmade her türlü makam
Cümbüşüne göre değişir rakam
Ne bakan olursun nede başbakan
Rüşvet alıp rüşvet vermedi isen
Kazaara gümrüğe uğrarsa yolun
Ver yolun bac'ını çabuk tut elin
Oğlana aldığın radyodan olun
Rüşvet alıp rüşvet vermedi isen
İş arayım dersin bul bir erbabı
Rüşvetle bahşişin olmaz hesabı
Yüzüne kapanır çaldığın kapı
Rüşvet alıp rüşvet vermedi isen
Osman Dağlı'm neye yarar aferin
Rüşvetçenin suratına tükürün
Bugün git yarın gel, sürün ha sürün
Rüşver alıp rüşvet vermedi isen

OSMAN DAĞLI